

ชีวิต และงานของสุภา ศิริमानนท์

สุวิมล รุ่งเจริญ :

การพูดถึงบทบาทของอาจารย์สุภาในเรื่องของหนังสือพิมพ์ในวันนี้ ดิฉันจะให้ข้อสังเกตบางประการเล็กน้อยเกี่ยวกับงานเหล่านี้เท่านั้นเอง ดิฉันจะแยกพูดเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ซึ่งคิดว่าจะเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานหนังสือพิมพ์ของอาจารย์สุภา

ประเด็นแรก ก็คือ เรื่องเกี่ยวกับสภาพการเมืองสังคมของไทย ในช่วงที่สุภาเติบโตแล้วทำงานเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์อยู่ และอีกเรื่องก็เป็น เรื่องของสุภากับหนังสือพิมพ์

ดิฉันคิดว่าในการที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติของสุภา และอาจรวมถึงนักคิดนักเขียนคนอื่น ๆ ด้วยก็ตาม การได้รู้ถึงภูมิหลังของสภาพสังคมของไทยในขณะนั้น เป็นสิ่งค่อนข้างจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ประมาณช่วง 2470 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ทั้งนี้ก็เพราะว่าการพัฒนาทางความคิดของสุภา และรวมทั้งการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ซึ่งเกิดขึ้นในแต่ละช่วง ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ แต่ว่าเกิดขึ้นบนฐานของสภาพสังคมทางการเมืองและสังคม สิ่งหนึ่งที่เราจะดูสังคมในขณะนั้นได้ ก็คือจะเห็นว่าสังคมไทยในช่วงเวลาตอนนั้นได้ผ่านการรับรู้ใน เรื่องของการเปลี่ยนแปลงของกระแสต่าง ๆ ทางความคิดของโลกตะวันตกหลายกระแสต่างกัน และหลังจากได้รับรู้อะไรต่าง ๆ ในระยะหนึ่งก็ได้เริ่มเรียนรู้และหาประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนเอง เริ่มตั้งแต่อยุทธศาสตร์สร้างสรรค์สังคมใหม่ของไทยตามอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยของตะวันตก ความคิดเห็นการณ์ประชาธิปไตยมาใช้มีการ เริ่มทางหนังสือพิมพ์ และการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความคิดการศึกษา สิ่งที่เราจะสังเกตความคิดประชาธิปไตยตะวันตก ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับคนคิดในเชิงมนุษยธรรมให้กับสังคม การเน้นในเรื่องความเสมอภาคความเท่าเทียมกันในสังคม และโดยเฉพาะเน้น เรื่องเสรีภาพของสังคม ซึ่งสังคมไทยไม่ได้ให้ความสนใจมาก่อน

นอกจากนี้ก็คือ การนำความคิดประชาธิปไตยมาใช้ ถ้าไม่มีความระมัดระวังเพียงพอแล้ว ความคิดนี้ง่ายที่จะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมขึ้นมาได้ เราจะเห็นได้ว่าแนวความคิดประชาธิปไตยตะวันตกเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ต้องการพื้นฐานในตัวของมันเองที่สูงมาก ลักษณะนิยมมีผลกระทบต่อคนในสังคม คนที่รับผลหนักที่สุดคงจะเป็นพวกนักคิดนักเขียนนักเรียกร้อง ๆ กันว่า **"ปัญญาชน"** ซึ่งมีคุณสมบัติอยู่ด้วยคนหนึ่ง

ระบบประชาธิปไตยดำเนินไปในสังคมระยะเวลาหนึ่งนับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 มีการล้มลุกคลุกคลานตลอดมา หลังจากเมื่อสังคมไทยได้เข้าสู่การวิวัฒนาการในแนวความคิดใหม่ คือ **แนวความคิดมาร์กซิสต์**

แนวความคิดแบบมาร์กซิสต์เกิดขึ้นมาเพื่อจะแก้ไขจุดอ่อนของแนวความคิดแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นเรื่องเสรีภาพมากเกินไป ในที่สุดก็นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันของสังคม ฉะนั้น เรื่องความคิดมาร์กซิสต์ก็เลยให้ความสำคัญสัมพันธ์เสมอภาคสังคมมากขึ้น และแน่นอนที่สุดสิ่งที่ต้องตระหนักถึงแนวความคิดแบบนี้ล้วนแต่อยู่บนพื้นฐานของสังคมที่ให้เสรีภาพเปิดโอกาสทางความคิดให้สังคมในระดับหนึ่งเท่านั้น

ในขณะที่กระแสความคิดนี้เข้ามา พวกนักคิดนักเขียน ปัญญาชน ก็มีความใฝ่ฝันจินตนาการที่จะสร้างสังคมไทยขึ้นมาตามรูปแบบ หรืออุดมคติเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็แนวประชาธิปไตยหรือแบบสังคมนิยมก็ตาม แต่ก็เป็นเพียงความใฝ่ฝันเท่านั้นและไม่เคยปรากฏอย่างจริงจังได้เลย

คุณสุภา... คิดผิดคิดว่าเป็นคนหนึ่งที่ตกอยู่ในจินตนาการแบบฮีโร่ฉันจะให้สังคมเท่าเทียมกันในเสรีภาพ แต่ก็ไม่สามารถทำให้ความใฝ่ฝันเกิดขึ้นได้ สภาพทางการเมืองเข้ามามีผลกระทบต่อการทำงานของสุภาไปด้วย จะเห็นได้จากความปรารถนาอยากเป็นนักหนังสือพิมพ์ของคุณสุภา และก็เข้ามารุ่งงานราชการม สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียงภาพลวงตาช่วงสั้น ๆ ของคุณสุภา สภาพสังคมและการเมืองไม่เปิดโอกาส ไม่ให้เสรีภาพทางความคิดแก่คนแล้ว ความคิดต่าง ๆ ที่เอามาจากสังคมตะวันตก ก็จะไม่สามารถที่จะนำมาปฏิบัติในทางเป็นจริงได้ ภูมิหลังเกี่ยวกับสภาพสังคมของเรามีส่วนอย่างมาก ในภาพที่จะทำให้ชีวิตคน ๆ หนึ่งหันเหผกผันไปในทางไหนอย่างไรบ้าง

ประเด็นที่ 2 คือเรื่องของคุณสุภา กับงานทางด้านหนังสือพิมพ์โดยตรง ทุกวันนี้เป็นที่ยอมรับกันส่วนหนึ่งแล้วถึงแนวความคิด หรือหลักการ จริยธรรม อุดมคติของนักหนังสือพิมพ์จะมีภาพเหล่านี้ไว้ในใจว่า นักหนังสือพิมพ์ที่ดีควรจะเป็นอย่างไร ควรจะมีหลักเกณฑ์การปฏิบัติลักษณะอย่างไร อาจไม่ได้เป็นอุดมคติ หรือหลักเกณฑ์ที่ทุกคนรับร่วมกันอย่างจริงจัง แต่ก็มีเกิดขึ้นในกลุ่มหนึ่งที่น่าจะเป็แนวทางเอาไว้พิจารณาสำหรับนักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกษนิคุณสุภา ว่ามีคุณสมบัติเขียนดีแสดงแนวความคิดเกี่ยวกับการเป็นนักหนังสือพิมพ์ของคุณสุภาเอาไว้มาก คิดผิดคิดว่าบทความอันหนึ่งละเอียดพอสมควร ก็คือบทความของ อ. สุกัญญา และ อ. นันทวีภา ที่อ้างถึงใน paper ที่แจกให้ท่านทั้งหลายด้วยแล้ว สิ่งหนึ่งที่คิดอยากจะทำในเฮ้นนี้ คือ ในการศึกษาของสุภาทางด้านหนังสือพิมพ์ มีปัญหาอันหนึ่งที่เกิดขึ้นกับฉัน คือว่าฉันเองมีโอกาสที่จะได้เห็นผลงานของสุภาทางด้านหนังสือพิมพ์โดยตรง คุณสุภาทำงานหนังสือพิมพ์มาหลายฉบับ นับตั้งแต่ประชาชาติพ.ศ. 2475 สยามนิกร 2480 คุณสุภาทำงานตั้งแต่ตรวจปฏิทินไปจนถึงการเป็นนักข่าว เป็นผู้สื่อข่าวในประเทศ เป็นผู้สื่อข่าวสงคราม เขียนบทความ สารคดี แต่จริง ๆ แล้ว คิดผิดคิดว่ามีน้อยคนมากที่จะได้ศึกษาของสุภาในหนังสือพิมพ์เหล่านี้โดยตรง ฉะนั้น เป็นมารยาทที่จะจินตนาการว่าสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์แบบที่คนทั้งหลาย หรือว่าใคร ๆ หลายคนเป็นกัน

เมื่อพูดถึงคุณสุภาในแง่ของหนังสือพิมพ์ เรามักจะอ้างถึงงานที่คุณสุภาเขียนจากงานหนังสือพิมพ์ มากกว่าที่จะเป็นงานที่คุณสุภาทำงานหนังสือพิมพ์โดยตรง ข้อมูลที่จะศึกษาเกี่ยวกับงานหนังสือพิมพ์ ไม่เป็นข้อมูลที่เกี่ยวเนื่องกับงานหนังสือพิมพ์ทีเดียวนัก นอกจากงานในฐานะนักวิชาการ คุณสุภามีบทบาทในวงการหนังสือพิมพ์ในระดับหนึ่ง มีบทบาทในฐานะที่เป็นนักหนังสือพิมพ์อาวุโสที่มีหลักการและคอยเตือนสติให้กำลังใจกับพวกหนังสือพิมพ์และวงการหนังสือพิมพ์ แต่เป็นวงการหนังสือพิมพ์บางส่วนเท่านั้น มิใช่โดยส่วนรวมของสังคม

คิดว่าคิดว่ากาที่ว่าคุณสุภาได้รับการยอมรับจากพวกหนังสือพิมพ์ หรือวงการหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่ง ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรที่จะไม่ค่อยได้เห็นคุณสุภาเข้าไปคลุกคลีวงการหนังสือพิมพ์ในวงกว้างมากเท่าที่ควร อาจจะมิจริง ๆ จัง ๆ ก็เพียงหนังสือพิมพ์ของมติชนฉบับเดียวที่ค่อนข้างจะให้ความสำคัญกับคุณสุภาเป็นพิเศษ แม้แต่ในสมาคมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะป็นสมาคมนักข่าว คุณสุภาก็ไม่ได้เข้าไปมีบทบาทเท่าใดนัก-

เมื่อมาถึงจุดนี้ คิดฉันจะบอกว่า คุณสุภาทำงานในฐานะนักวิชาการมากกว่านักหนังสือพิมพ์โดยตรง

นอกจากนี้คุณสุภา ก็ยังมีบทบาทในการสร้างหนังสือประเภทนิตยสารที่เป็นนิตยสารที่ให้ความรู้แก่คนอ่าน นั่นคือหนังสือ "อักษรสารสิน" หนังสืออักษรสารสินมีลักษณะของการเผยแพร่ในด้านความรู้ที่มารึกโดยตรง และกว้างขวางเป็นพิเศษ เมื่อเทียบกับหนังสือเล่มอื่น ๆ ในขณะนั้น ฉะนั้น นอกจากจะเป็นนักวิชาการหนังสือพิมพ์แล้ว อีกแห่งหนึ่งคุณสุภาจะเป็นนักวิชาการที่สนใจในเรื่องมารึกชิสต์ และเป็นผู้ที่เผยแพร่ในลัทธิมารึกอย่างค่อนข้างแข็งขัน มากกว่าการเป็นนักหนังสือพิมพ์ในทัศนคติของดิฉัน

สิ่งที่เราเห็นว่าคุณสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์ ดิฉันเห็นว่าเป็นภาพลวงตาด้วยซ้ำ ส่วนหนึ่งที่คุณสุภาคิดว่าคุณสุภาเป็น เพราะว่าป็นความใฝ่ฝันมาตั้งแต่เด็กที่อยากเป็น ก็เลยคิดว่าตัวเองเป็นนักหนังสือพิมพ์ จริง ๆ แล้วในชีวิตมักจะทำงานเป็นนักวิชาการหนังสือพิมพ์มากกว่า และเราจะเห็นว่าเมื่อสภาพสังคมบีบคั้นมากขึ้น ไม่ให้โอกาสทางความคิดต่าง ๆ คุณสุภาก็เลยละทิ้งอาชีพนักหนังสือพิมพ์ไปโดยปริยาย และหันมาทำงานเกี่ยวกับการเขียนงานวิชาการต่าง ๆ และมาสอนวิชาการหนังสือพิมพ์โดยตรง แ่งหนึ่งดิฉันมองว่าการเป็นนักหนังสือพิมพ์ของคุณสุภา เป็นการเลือกของคุณสุภาเอง อาจเป็นเพราะคุณสุภาเห็นว่าเป็นช่องทางเดียวกระมังที่ให้โอกาสทางความคิดแก่คนที่ทำงานได้ กฎหมายหลายฉบับในขณะนั้น เกี่ยวกับการพิมพ์และรวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ในปี 2475 ก็เป็นอุปสรรคที่ค่อนข้างขัดขวางคิดมือคิดเท้า นักหนังสือพิมพ์ค่อนข้างมาก ที่จะทำงานได้อย่างจริงจังในการที่จะเสนอข่าวสารหรือความเป็นจริง บทเรียนจากคุณสุภาจากการที่เป็นนักวิชาการ คิดว่าคงเพียงพอที่จะเป็นตัวอย่างให้กับคนทำงานวิชาการทั้งหลาย ในการที่จะได้ใช้เสรีภาพและใช้สติปัญญาต่าง ๆ ในการทำงานของเราไปเท่าที่สภาพของสังคมจะเอื้ออำนวยให้ แม้ว่าจะมีขีดจำกัดต่าง ๆ มากมายก็ตาม

พงษ์ศักดิ์ พยัฆวิเชียร :

อ. สุภา มีความใฝ่ฝันว่าอยากเป็นนักหนังสือพิมพ์ และท่านก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ที่เราได้ทราบกันอยู่ ผมได้มาฟังตอนท้ายในส่วนที่ อ. สุภา กับนักหนังสือพิมพ์ ผมมีความเห็นไม่ค่อยตรง หรืออาจเป็นเพราะว่าความรู้สึภายในของผมเองในฐานะที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ คือ อ. สุภามีความรู้สึกที่ว่าอยากจะเป็นนักหนังสือพิมพ์แล้วทำไม่ได้ถึงที่สุด หลอกตัวเองและก็คิดว่าป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่ความจริงแล้วท่านทำงานเป็นนักวิชาการหนังสือพิมพ์ หรือทำงานในด้านอื่นที่ถูกบีบบังคับโดยสังคมในระยะนั้น ทำให้ท่านต้องหลีกเลี่ยงจากการเป็นนักหนังสือพิมพ์

ในความรูสึกของผม การเป็นนักหนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องทำงานในกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ หรือต้องไปเขียนข่าว เขียนคอลัมน์ที่มีชื่อปรากฏเป็นประจำในหน้าหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์เป็นการขึ้นมาของคนประเภทหนึ่งซึ่งในชีวิตเขาอาจจะไม่ได้ทำหนังสือพิมพ์เลยก็ได้ คือเกิดมาเพื่อที่จะเข้าใจงานอาชีพหนังสือพิมพ์ การทำหนังสือพิมพ์เป็นวิถีทางอย่างหนึ่งของการดำรงชีวิตที่จะให้ตัวเองเป็นประโยชน์ต่อสังคม ที่จะเปิดสังคม เปิดโลกของตัวเองเข้าไปสู่สังคม และเปิดสังคมนี้ให้กับคนอื่นจากโลกทรรศน์จากความเข้าใจของตนเอง

เมื่อ อ. สุภาเกิดได้รับความประทับใจ และเกิดความตั้งใจใฝ่ฝันต้องการเป็นนักหนังสือพิมพ์ ท่านเป็นนักหนังสือพิมพ์แล้ว ท่านเริ่มเรียนเริ่มศึกษาเกี่ยวกับนักวิชาการหนังสือพิมพ์และท่านก็เข้ามาทำงานเป็นอาชีพนักหนังสือพิมพ์ ผมคิดว่า เราไปติดตรงที่ นักหนังสือพิมพ์ต้องทำงานหนังสือพิมพ์ด้วยและต้องประจำการ อันนี้เป็นหน้าที่ใหญ่ยิ่ง เป็นหน้าที่ อ. สุภาเอง และนักหนังสือพิมพ์หลาย ๆ คนในที่นี้ และต้องซึ่งเดี๋ยวนี้ก็ยังเป็นนักหนังสือพิมพ์ ต้องเผชิญ ในระบบสังคมที่เปลี่ยนไปหลัง 2500 เมื่อมีการปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ มีการแบ่งแยกกันระหว่างนักหนังสือพิมพ์ต้องเป็นคนประจำการ

หนังสือพิมพ์สมัยนี้มี 6 ฉบับ คนที่ทำงานหนังสือพิมพ์ คือนักหนังสือพิมพ์ แต่เมื่อไปติดคุก ติดตาราง พวกที่มันงาตัวอยู่ข้างนอกไม่เข้านักหนังสือพิมพ์ และตั้งแต่ 2500-2512-2513 ซึ่งสังคมยังอยู่ภายใต้อำนาจปกครองเบ็ดเสร็จของจอมพลถนอม มีการสร้างคนจำนวนหนึ่งขึ้นมาในโลกของการทำหนังสือพิมพ์ เป็นคนรุ่นใหม่ คนรุ่นกลางเก่า-กลางใหม่ค่อนข้างไปทางใหม่อย่างผม และก็เป็นรุ่นใหม่เลยซึ่งไม่มีเส้นสัมพันธ์ติดต่อกันระหว่างนักหนังสือพิมพ์รุ่นเก่าและรุ่นใหม่ เขาคิดว่าการเป็นนักหนังสือพิมพ์นี้ต้องประจำการในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งเท่านั้น หนังสือพิมพ์สมัยนี้มีจำนวนจำกัดมาก ความคิดอันนี้มีแก่กระทั่งต้องเป็นหนังสือพิมพ์รายวันเท่านั้น หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ไม่ใช่ ราย 3 วันไม่ใช่ รายเดือนไม่ใช่ ถ้าจำกัดความของคำว่านักหนังสือพิมพ์ถูกจำกัดโดยระบบของสังคมในสมัยนั้น โดยความเข้าใจของคนกลุ่มหนึ่งของคนที่ทำหนังสือพิมพ์ประจำการ สมัยนี้มีหนังสือพิมพ์ประจำการกับไม่ประจำการ อันนี้เป็นความรู้สึกที่ฝังใจมาตลอด ผมมีความคิดตลอดเวลาว่าอาชีพนักหนังสือพิมพ์เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีเหล่านีตรระกูล มีบรรพบุรุษ มีคนดีต่อสู

ผมเริ่มทำงานหนังสือพิมพ์เมื่อหลัง 2500 ประมาณ 2504 ผมรู้สึกว่าผมขาดบรรพบุรุษ ผมรู้สึกว่าผมถูกจับยึดไปในหนังสือพิมพ์ เผอิญโชคก็ได้ทำหนังสือพิมพ์รายวัน ผมก็เป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่ในเวลาอันดีผมยังอยู่ที่กรมประชาสัมพันธ์ ช่วงประมาณ 2503, 2504 รัฐบาลสฤษดิ์เริ่มปล่อยนักโทษการเมือง นักหนังสือพิมพ์ที่จับขังไว้บ้างบางส่วน นักหนังสือพิมพ์เหล่านี้เดี๋ยวออกมาตามชนบทไม่มีใครรู้จัก ไม่มีคนเข้าใจ ผมมีคนรู้จักเพียงคนเดียว เพราะตกงานไม่มีงานทำ เขาไม่ได้เป็นนักหนังสือพิมพ์ เขาเป็นคนหนึ่งที่ติดคุก แต่ใครก็ตามที่ติดคุกมาแล้ว มาทำงานหนังสือพิมพ์ คนนี้เป็นนักหนังสือพิมพ์ เป็นผู้มีเกียรติ เป็นนักหนังสือพิมพ์อาวุโส ตรงจุดนี้เป็นความเข้าใจที่ค่อนข้างจะคลาดเคลื่อน

มีหลาย ๆ คนที่ทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์โดยประจำการอยู่เพียงนิดหน่อย และเขายังคงมีชีวิตวิญญาณที่ผูกพันอยู่กับหนังสือพิมพ์อยู่ ยังมีารเขียนอยู่ ยังมีารติดต่อ ยังมีารเขียนหลักวิชาการ ยังมีารเขียนเปิดโลกทรรศน์ให้กับคนโดยการเขียนผ่านหนังสือพิมพ์ เขาเป็นนักหนังสือพิมพ์อยู่

การที่เราแบ่งนักหนังสือพิมพ์จัดการไม่เป็นนักหนังสือพิมพ์ หรือนักวิชาการหนังสือพิมพ์ หรืออาชีพอื่น เหตุเพราะว่าสังคมในสมัยนี้มีบังคับ มาติดตอน ดัดสายสัมพันธ์ ดัดความเคลื่อนไหวของอาชีพนักหนังสือพิมพ์ออกมาให้มันขาดช่วงไป คนกลุ่มหนึ่งก็เข้ามาอยู่ในโลกหนังสือพิมพ์ ซึ่งไม่เข้าใจว่าเขาได้รับมรดกตกทอดจากการต่อสู้ จากการเสียสละ จากชีวิตและวิญญาณของนักต่อสู้อะไรบ้าง เขาไม่เคยเห็นคุณค่าของการที่ไปติดคุก เห็นว่านี่ติดคุก มีหลายคน

ในปัจจุบันนี้เห็นว่า ทำหนังสือพิมพ์ก็ควรตามใจไม่ต้องขึ้นสายถือว่าเก่ง ผมกลับมองไปในทางตรงข้ามว่าถ้าคุณทำหน้าที่มากในปัจจุบันนี้จะต้องทำงานตามหน้าที่เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ก็จะให้ประชาชนเข้าใจ

อ. สุภัทญา ทิระวนิช :

ดิฉันมีความรู้สึกใกล้เคียงกับคุณพงษ์ศักดิ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรู้สึกสะอึกมากกับ อ. สุวัฒน์ที่ว่า อย่าเสียใจที่ไม่ได้เป็นนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งตรงข้ามกับความรู้สึกของดิฉันว่า ท่านไม่ได้เป็นแค่ นักหนังสือพิมพ์เลย ๆ เท่านั้น แต่ท่านเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดี และทรงไว้ซึ่งจริยธรรมที่หายากในสังคมไทยปัจจุบันด้วย

สำหรับนิยามของนักหนังสือพิมพ์ คุณพงษ์ศักดิ์ก็ได้อธิบายไปมากแล้ว อยากจะเพิ่มเติมในส่วนนี้เกี่ยวกับทางวารสารศาสตร์ ซึ่งคุณสุวัฒน์อาจจะมองข้ามไปนิดหนึ่ง เราควรจะมองคุณสุภาโดยที่เขาท่านไปวางไว้ท่ามกลางวิวัฒนาการของวงการหนังสือพิมพ์ นับตั้งแต่ปี 2475-2500 จะเห็นคุณสุภาได้ทำหน้าที่ซึ่งนักหนังสือพิมพ์โดยคนสามารถจะทำให้สภาพของวิวัฒนาการหนังสือพิมพ์เวลานั้นเป็นอย่างไร ตอนนั้นคุณสุวัฒน์ไม่ได้พูดถึง ในทางตรงกันข้ามจะพูดในเชิงที่มองในแง่ดี อาจจะไปสักนิดหนึ่งโดยเฉพาะที่คุณสุวัฒน์พูดว่า นับตั้งแต่หลังปฏิวัติเป็นต้นมา จะเป็นได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ เป็นเวลาที่สังคมไทยมีนักหนังสือพิมพ์มีอุดมการณ์เต็มใจ และมีแนวทางหลากหลายมากในช่วงหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะการที่สังคมตกอยู่ในความขัดแย้ง และวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ตลอดเวลา ย่อมเป็นประสพการณ์ที่ดีในทางทดสอบการต่อสู้ การพัฒนาความเสมอภาค และการเลือกวิถีทางของการทำงานของนักหนังสือพิมพ์"

ตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา นอกจากวงการหนังสือพิมพ์จะพัฒนาตัวของตัวเองไปในทางที่ถูกที่ควร มีหลายกรณีเหมือนกับการถอยหลังเข้าคลองอีกด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคของนักคิดนักเขียน โดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์ทั้งหลายเป็นอย่างมาก เพราะตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา เพียง 1 ปี หลังจากการปฏิวัติ รัฐบาลได้ปิดหนังสือพิมพ์นับสิบฉบับ

ในปี 2476 ได้เกิดกบฏบวรเดชในเดือนตุลาคม 2476 หลังจากกบฏบวรเดชแล้วปรากฏว่ารัฐบาลตั้งคณะกรรมการควบคุมอย่างเข้มงวด ในวันที่ 1 พ.ย. 2476 จับหลุยส์ คีร์วัฒน์, เชิญ มหาปรียะ, ฉอ้น อ่ำพล และพระยาศรภักย์พิงฉิม ศาลพิเศษได้สั่งตัดสิน พระยาศรภักย์พิงฉิม กับหลุยส์ คีร์วัฒน์ ข้อหาเป็นกบฏต่อราชอาณาจักรต้องโทษประหารชีวิต แต่ก็ได้รับการลดหย่อนเหลือจำคุกตลอดชีวิต นี่เป็นตัวอย่างอันหนึ่งให้เห็นว่าจำกัดสิทธิเสรีภาพเป็นอย่างมาก ตั้งแต่ปี 2476 เป็นต้นมาถึง 2500 มีนักหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมากที่ถูกจับกุม ถูกขังจำคุก ถูกปล่อยเกาะ คุกรูเตา

ดิฉันอยากให้ท่านผู้มีเกียรติอ่านข้อวิจารณ์ของคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ เกี่ยวกับวงการหนังสือพิมพ์ ในตอนนี้อย่าเอาใจใส่สภาพในช่วงนี้ได้ว่าหน้าตาความเป็นอย่างไร และคุณสุภาฯ อยู่ตรงจุดไหน

คุณกุหลาบวิจารณ์ว่า ประมาณ พ.ศ. 2483 รัฐบาลได้ใช้ระบบเซนต์เซอร์อย่างเข้มงวด ข้าราชการ ๆ ก็ตีพิมพ์ หนังสือพิมพ์เต็มไปด้วยข่าวทางราชการที่จัดชิดไม่มีรัศ ความขวนขวายของหนังสือพิมพ์ที่จะหาข่าวตนเองมาตีพิมพ์ได้รับการตอบแทนด้วยกบฏจากเจ้าหน้าที่เซนต์เซอร์ ในหน้าหนังสือพิมพ์จึงมีแต่ข่าวของทางราชการเคียงข้างกับช่องว่างสีขาว ซึ่งเป็นเนื้อที่ของข่าวหนังสือพิมพ์ที่ถูกตัดนักหนังสือพิมพ์ไม่ต้องการ เขียนความเห็นที่ขัดกันนโยบายของตงก็ยุติการนำเสนอหน้า กลายเป็นว่ายามประเทศตกอยู่ที่ระดับนี้ เหนือหนังสือพิมพ์จะได้มีโอกาสทำงานอย่างเต็มที่ กลับ

มีงานทำน้อยที่สุด จนเรียกได้ว่าเป็นยาม holiday ของชาวหนังสือพิมพ์ เพราะรัฐบาลได้ช่วงชิงงานของหนังสือพิมพ์ไปทั้งหมด นี้อีกส่วนที่ถูกละเลยได้วิจาวงการหนังสือพิมพ์ในตอนนั้น ที่จะทำให้เรามองเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ในตอนนั้นถูกจำกัดเสรีภาพขนาดไหน คุณถูกละเลย เองก็ต้องหนีไปอยู่ต่างประเทศเช่นเดียวกันเสด กูระมะโรทิต มาลัย ชูนินใจก็ต้องหนีไปทำไร่ แล้วก็มีอีกจำนวนมากที่ถูกขังคุก เวียนเข้าเวียนออกอย่างนั้นตลอดเวลา ในสภาพเช่นนี้ใครจะมาเขียนถึงกับขนาดนามยุคนี้ว่าเป็นยุคพิมพ์หรือยุคหนังสือพิมพ์ ที่นี้เราก็จะเห็นว่าคุณสุภาณันนี้อยู่ในยุคที่ค่อนข้างจะมีทิศทางปัญหา คุณสุภาทำอะไรในฐานะที่เป็นนักหนังสือพิมพ์

ในบทความของคุณสุวิมล พูดไว้ค่อนข้างจะละเอียดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์อักษรสาส์น และการเสนอแนวคิดเชิงมาร์กซิสต์ในนิตยสารฉบับนั้น สิ่งที่คุณมองกับเป็นนิตยสารอีกฉบับหนึ่งก็อนุภาวันอาทิตย์ ซึ่งนิตยสารฉบับนี้ฉันอยากจะพูดว่าเป็นผลงานชิ้นโบว์แดงของคุณสุภา คุณสุภาทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ นามของคุณสุภาจะปรากฏในฐานะของคอลัมน์นิสต์ เพราะโดยปกติแล้วในอาชีพหนังสือพิมพ์ของท่านแล้ว ท่านเป็นบรรณาธิการเช่นเดียวกับที่ท่านเป็นบรรณาธิการนิตยสารอนุภาวันอาทิตย์ นิตยสารนี้ความดังบางอย่างไร คิดฉันเองก็ได้เคยเห็นนิตยสารฉบับนี้ ได้เคยอ่านมาบ้าง ในขณะเดียวกัน ก็ได้อ่านข้อวิจาวงของบางท่านเกี่ยวกับนิตยสารฉบับนี้

อยากจะพูดถึงนิตยสารฉบับนี้เสียก่อนว่า ผู้ที่ท่านนอกจากสุภาแล้ว ผู้ที่ร่วมในการออกนิตยสารก็มีคุณรองสนธิ โชติกเสถียร คุณสมุทรา ศิริไชย คุณโชติ เสงวพันธ์ และคุณฉันทชัย กระแสสินธุ์ และมือเขียนที่เป็นมือดีเขียนคอลัมน์สายลม แสงแดด เป็นคอลัมน์ที่ฮิตมากในเวลานั้น คือ คุณวิลาศ มีมิต คอลัมน์เกือบจะทุกคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นคอลัมน์ที่ให้สติปัญญา เสนอแนวทางชีวิต แนวทางปฏิบัติการดำรงชีวิตที่งดงาม ท่ามกลางสังคมที่สับสนในยุคนี้

คุณวิลาศได้เขียนถึงสุภาว่า คุณสุภา ในฐานะที่เป็นบรรณาธิการได้พยายามให้กำลังใจกับคุณวิลาศทุกวิถีทางให้ท่านเขียนบทความคอลัมน์ "สายลม แสงแดด" ให้ออกมาให้ดีที่สุด คุณวิลาศได้เขียนไว้ว่า คุณสุภาได้แนะนำคุณวิลาศว่า ในท่ามกลางสังคมที่สับสนยุคนี้ คือในช่วงของรัฐบาลจอมพล ป. เราสมควรจะเขียนสิ่งที่ผู้อ่านมีกำลังใจ ไม่ต่อแต่ในสภาพสังคมที่เป็นเช่นนี้ นี่คือนสิ่งที่สุภากำลังกระทำ คือท่านมองเห็นว่าสังคมอยู่ในสภาพมืด สิ่งทีหนังสือพิมพ์พยายามควรกระทำ และเป็นจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งนักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่อาจจะยังละเลย ยังไม่ได้มาถึง จมบางท่านอาจจะนึกว่าไม่ใช่หน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ แต่สำหรับสุภาแล้ว ท่านเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะให้สิ่งที่ เป็นสติปัญญา สิ่งที่เป็นปรัชญาแก่ผู้อ่าน นั่นคือ หน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์ และก็เป็นที่ท่านพยายามจะกระทำมากที่สุดในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ และท่านก็ประสบความสำเร็จด้วย เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับนี้นอกจากจะได้รับคำวิพากษ์วิจาวงว่านี่คือคอลัมน์ที่น่าอ่าน ใ้ภาษาที่งดงามอย่างยิ่งแล้ว ยังเป็นหนังสือพิมพ์ที่แะวิถีทางที่จะดำเนินไปในสภาพสังคมที่สับสนอีกด้วย

คุณวิลาศได้วิจาวงสุภาว่า ผลงานของคุณสุภาทางด้านหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ท่านเป็นเหมือนนักปฏิมากรรมปั้น ที่ปั้นอะไรสักอย่างหนึ่ง และสิ่งที่คุณสุภาทำนั้นดีจางานทางยุคหินเหมือนเป็นเมาสเตอร์ พิช เพราะฉะนั้นอนุภาวันอาทิตย์ก็ออกมาดีเช่นเดียวกับอักษรสาส์น ที่เป็นผลงานที่ละเอียดประณีตบรรจง เป็นนิตยสารที่สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้อย่างเอกที่เดียวที่หายากในยุคนี้ ซึ่งคิดเห็นว่า เป็นผลงานดีเลิศในฐานะที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ ท่านเป็นนักหนังสือพิมพ์ และเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ตัวอย่างหาตัวจับยาก และก็ดีใจในฐานะที่ท่านได้ก้าวนำผู้อ่านไปหนึ่งก้าวอย่างที่คุณสุวิมลได้พูดไว้แล้ว คือท่านมีปรัชญาในใจของท่านว่า นักหนังสือพิมพ์ที่ดีไม่ควรติดตาม ไม่กับผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ที่ดีควรก้าวนำผู้อ่านไปหนึ่งก้าว นั่นคือหน้าที่ของนักหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ประเด็นที่ว่าคุณสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดีแล้ว ยังมีส่วนที่ได้พูดถึงเกี่ยวกับ เรื่องของความเป็นนักวิชาการของคุณสุภา ถ้าเราจะตีความหมายของคำว่า "นักวิชาการ" ว่าจะต้องเป็นครูสอนเกี่ยวกับนักหนังสือพิมพ์ จะต้องเป็นคนเขียนบทความ เขียนเนื้อหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักเป็นเกณฑ์เกี่ยวกับทางหนังสือพิมพ์ใช่ แต่คุณสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์และนักวิชาการ คิดผมเชื่อว่าความเป็นนักวิชาการของคุณสุภาไม่ได้เกิดขึ้นมา เพราะท่านได้มีโอกาสเรียนทางไปรษณีย์กับ School of Journal ที่อังกฤษเท่านั้น สิ่งที่เป็แรงบันดาลใจสำคัญ และอาจจะเป็แรงผลักดันให้คุณสุภาเป็นนักวิชาการ น่าจะเป็นความที่ท่านเป็นคนอ่านมาก มากกว่า เพราะคิดผมมีความรู้สึกว่า นักหนังสือพิมพ์ที่ส่วนใหญ่ และก็เป็สิ่งที่นักหนังสือพิมพ์ทั้งหลายจะไปจะหาอย่างย้ง คือต้องเป็คนอ่านมาก ทั้งหลายทั้งปวงอยู่ที่ตัวคุณสุภา

คุณสุภาอ่านหนังสือมาก และเมื่อผลพบกับประสบการณ์ของท่านในเชิงเป็นักหนังสือพิมพ์ด้วยแล้ว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่างหากที่ทำให้เป็นักวิชาการอย่างที่ท่านเป็นอยู่ เป็นักวิชาการกับเป็นักหนังสือพิมพ์ควบคู่กันไปด้วย และในประเด็นเกี่ยวกับนักวิชาการนี้เอง ซึ่งคิดผมอยากจะพูดต่อไปสักเล็กน้อย คุณสุวิมล ได้พูดถึงถึงคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ คุณมาลัย ชูขิมนิจ และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่าท่านทั้งหลายเหล่านี้เป็นักหนังสือพิมพ์จริง ๆ มากกว่าที่จะเป็นักวิชาการ ซึ่งคิดผมอยากจะแย้งอยู่ในใจว่า ที่จริงแล้วไม่ว่าจะเป็กุหลาบ สายประดิษฐ์ มาลัย ชูขิมนิจ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ท่านทั้งหลายล้วนแต่เป็นักหนังสือพิมพ์ และนักวิชาการควบคู่กันไปด้วย คุณกุหลาบนั้น นอกจากจะได้รับการยอมรับสั่งสอนด้านการหนังสือพิมพ์ที่ประเทศออสเตรเลียแล้ว ท่านยังมีลักษณะเป็นครูของนักหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมากทีเดียว ในสมัยที่ท่านเป็นักหนังสือพิมพ์อยู่ เวลาที่ท่านออกหนังสือพิมพ์ประชาชาติ นักหนังสือพิมพ์จำนวนมากนับถือว่าคุณกุหลาบเป็นครู รวมทั้งคุณสุภาด้วย คุณสุภาถึงกับเปรียบตัวเองว่าเป็นางเปเล่ล่า ๆ ซึ่งชอบเข้าไปอยู่ใกล้ ๆ คุณกุหลาบ เมื่อว่า คุณกุหลาบจะเหตกความรู้ตกลงมาลงถึงเปเล่ล่า ๆ ของท่านบ้าง อันนี้คือที่ท่านเล่าตอนที่ไปสัมภาษณ์ท่านเมื่อไม่กี่เดือนก่อนที่ท่านจะสิ้นชีวิต

คุณกุหลาบนอกจากท่านจะเป็บรรณาธิการ เป็คอลัมน์นิสต์ แล้ว ท่านยังได้สอนทางด้านวิชาการหนังสือพิมพ์ แก่นักหนังสือพิมพ์ยุคนี้เป็นจำนวนมาก เพราะว่สมัยก่อนไม่มีโรงเรียนการสอนหนังสือพิมพ์ ไม่มีคณะวารสารศาสตร์ ไม่มีคณะนิเทศศาสตร์ อาศัยพวกนักหนังสือพิมพ์อาวุโสเหล่านี้ให้ท่านเป็นครู คุณกุหลาบยังได้เขียนบทความ หนังสือ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทางด้านวารสารศาสตร์ และเป็ตัวอย่างอันดีแก่นักหนังสือพิมพ์รุ่นหลังเป็นจำนวนมาก ดังนี้จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าคุณกุหลาบก็เป็นักวิชาการเช่นเดียวกัน

คุณมาลัย ชูขิมนิจอาจเป็นักวิชาการ แต่เล็กน้อย เพราะว่ท่านอาจจะผลิตบทความทางด้านวารสารศาสตร์น้อยไป แต่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชนั้น เป็นักหนังสือพิมพ์เต็มตัว และในขณะเดียวกันท่านได้สอนคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วย และผลิตบทความเป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่เป็หลักเกณฑ์แก่นักหนังสือพิมพ์ทั่วไป ซึ่งนักหนังสือพิมพ์ย่อมจะทราบคือยู่ว่ ท่านได้ผลิตผลงานทางด้านนี้มากเพียงไหน

ในอนาสู่สุดท้าย และเป็นเรื่องสุดท้ายที่คิดผมอยากจะพูดถึงด้วย คือ เรื่องเกี่ยวกับบทสรุป บทส่งท้าย คุณสุวิมลบอกว่า คุณเหมือนว่าคุณสุภาจะเป็นักหนังสือพิมพ์คนเดียวที่มีความเป็นักวิชาการหนังสือพิมพ์ด้วย คิดผมยอมรับความเป็นักวิชาการของคุณสุภา แต่ว่าในขณะเดียวกัน ถ้าเรามองนักหนังสือพิมพ์ในวงกว้างแล้ว เราจะพบว่าก็ยังมีนักหนังสือพิมพ์อื่น ๆ ที่เป็นักวิชาการ และเป็นักวิชาการอย่างสำคัญมาก ๆ ด้วย อาจจะพอ ๆ กับคุณสุภา ซึ่งเราจะยกตัวอย่างนักหนังสือพิมพ์ที่เป็นักวิชาการด้วยได้หลายท่าน อาทิเช่น กรมหมื่นฉัตรยาภรณ์ กรมหมื่นราธิปพงศ์ประพันธ์ และกียังมีคุณอุทธรณ์ พลกุล คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ และกียังมีนักหนังสือพิมพ์ที่เป็นักวิชาการอีกหลาย ๆ ท่านทีเดียว

เพราะฉะนั้นถ้าเราจะมองคุณสุภา เป็นนักหนังสือพิมพ์แล้ว เราอยากจะมองให้เห็นความสำคัญของท่านจริง ๆ คิดว่าควรจะไปหาท่านไปวางอยู่ที่ท่ากลางหน้าหนังสือพิมพ์คนอื่น ๆ แล้วก็มองท่านในจุดที่ท่านกำลังยืนอยู่ในจุดในสภาพวิวัฒนาการของนักหนังสือพิมพ์ในสังคมไทย เราจะพบว่าท่านเป็นจุดสว่างจุดน้อย ๆ จุดหนึ่ง เช่นเดียวกับนักหนังสือพิมพ์หลาย ๆ ท่านที่ก็เป็นจุดสว่าง ๆ เหมือนกัน คุณสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์คนเดียวที่ได้วางรากฐานการหนังสือพิมพ์ไทย และได้แสดงเจตคติที่เป็นประโยชน์แก่นักหนังสือพิมพ์ทั่วไปเป็นอย่างดี และถ้ามองคุณสุภาในฐานะที่ท่านยืนอยู่ในวิวัฒนาการที่ผันผวน และก็ไร้เสรีภาพมาตั้งแต่หลังปี 2475 เป็นต้นมา เราก็จะมองเห็นความสำคัญของคุณสุภามากขึ้นว่า ท่านได้ผลิตผลงานที่เป็นภูมิปัญญาแก่สังคมไทยอย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน คิดว่าคงจะจบเพียงแค่นี้

สัญลักษณ์ ศิวรักษ์ :

ผมจะให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ให้ข้อคิดทางวิชาการ

ข้อที่ 1 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชนั้น เป็นบุรุษกิตติมศักดิ์คนแรกของ มธ. ได้รับพร้อมกับคุณมาลัย ชูพินิจ และพลเอกสุรจิตต์ จารุเศวณี ถ้าผมจำไม่ได้พลเอกสุรจิตต์ จารุเศวณี ที่คนส่วนใหญ่ไม่รู้จักแล้ว ได้รับแล้วก็เข้าคุกและน่าสนใจเพราะว่าคุณสุภาได้รับมหาบัณฑิต คือคนและชั้นนักชดเชยเข้าคุกกับไม่ได้เข้าคุก

ข้อที่ 2 ที่ผมว่าอาจจะสับสนไขว้เขวเล็กน้อย ที่ท่านผู้อธิบายเอาไว้ว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชนั้น นอกจากจะเป็นนักหนังสือพิมพ์แล้ว เป็นนักวิชาการ กรมหมื่นเรวดีประไพพิริยะ ก็เป็นนักวิชาการ กรมหมื่นดิษยาภรณ์ เป็นนักวิชาการ ผมอยากจะเรียนชี้แจง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนักวิชาการหลายอย่าง แต่ไม่ใช่นักวิชาการหนังสือพิมพ์ กรมหมื่นดิษยาภรณ์ศักดิ์ กรมหมื่นเรวดีประไพพิริยะก็ เป็นนักวิชาการหนังสือพิมพ์เหมือนกัน แต่เป็นประเภทสมัครเล่น ท่านเหล่านี้ถ้ารู้จักนักวิชาการหนังสือพิมพ์ แล้วออกหนังสือพิมพ์ไปเรียนเมืองอังกฤษมา ในกรมองค์หนึ่งทำประมวลกับองค์หนึ่งเป็นธงชัยทำประชาชาติ ต้องแยกกันละละ แต่คุณสุภาเป็นนักวิชาการหนังสือพิมพ์แล้ว ก็ทุ่มเทจิตใจด้วย เป็นจุดมุ่งหมาย เป้าหมายสำคัญแห่งชีวิต ที่ผมต้องทำข้อแตกต่างให้ชัด

ที่ผมว่า ที่พูดว่าทั้งหมดยังไม่ได้นิยามนักหนังสือพิมพ์ คือ คนเป็นนักหนังสือพิมพ์บางครั้งเป็นหลายอย่าง ตัวอย่าง คุณสุภาหลาย สายประดิษฐ์เป็นนักหนังสือพิมพ์ด้วย เป็นนักเขียนนวนิยายด้วย เขียนบทความด้วย เป็นนักการเมือง แต่เป็นนักการเมืองซึ่งสนใจการเมืองโดยไม่เข้าไปมีบทบาท บางคนเป็นหลาย ๆ อย่าง

นักหนังสือพิมพ์ที่แท้ ต้องเข้าใจคำว่า Journalist ตรงกันข้ามกับนักการเมือง นักการเมืองเราจะต้องเอาอรรถาของเรามาแสดง มีบทบาท หรือเราเป็นนักเขียน นักคอลัมนิสต์ นวนิยาย เราต้องเอาอรรถาของเราออกมาแสดงทางใดทางหนึ่ง

แต่นักหนังสือพิมพ์ในฐานะ Journalist เป็นคนที่ต้องมีอรรถาปรากฏ ที่สำคัญมาก เพราะอย่างคนที่เขียนบทนำทางหนังสือพิมพ์ไม่รู้จักเขียน Editor เราไม่รู้จัก หรือผู้สื่อข่าวส่วนใหญ่เราไม่รู้จัก เขาเสี่ยงชีวิตเสี่ยงตาย Editor เขาแก้ภาษาของคน คนตรวจบริษัความสำคัญทั้งนั้น ในวงการขบวนการหนังสือพิมพ์ คุณสุภาเป็นตัวอย่างที่ดี เพราะงานเขียนส่วนใหญ่ของคุณสุภาเราไม่รู้จัก ข้อแตกต่างระหว่างนิกรวินาที อักษรสารานุกรม หรือสยามรัฐ

นิราวันอาทิตย์ อักษรสาสน์ ผู้ทำหน้าที่นักหนังสือพิมพ์จะต้องพยายามผลิตทีมงานออกมา พยายามสร้างคอลัมน์สิ่งที่มา สร้างนักเขียนขึ้นมา นี่เป็นหน้าที่ พยายามแก้ภาษา ซึ่งอดีตของเราไม่ปรากฏ พอมาถึงค่ายสยามรัฐ สร้างให้อัตตาปรากฏไม่ใช้สร้างหนังสือพิมพ์ เพราะสยามรัฐต้องตาย แล้วใครจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ในสยามรัฐที่ถูกไล่ออก ใครจะประจบประแจงก็อยู่ได้เรื่อย ๆ ไป เพราะสยามรัฐเป็นจุดทำลายนักวิชาชีพหนังสือพิมพ์ แล้วก็จะได้ศกฏบังคับไปเรื่อย ๆ แต่คนที่จะสร้างวิชาชีพหนังสือพิมพ์นั้นจะไม่ได้ศกฏบังคับ หนังสือพิมพ์เขาไม่ต้องการ ก็ให้เจ้าสัว นายเบงศ์ เซลล์ชวนชิมไป ผลิตข้อแตกต่างระหว่างนักหนังสือพิมพ์กับนักหนังสือพิมพ์เป็นหลายอย่าง ยกตัวอย่างประชาชาติ บรรณาธิการและทีมงานเป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่เจ้าของเป็นนักการเมืองได้อาศัยประชาชาติเพื่อเข้าไปจับปักษ์นายกรัฐมนตรี และเข้าไปอยู่ในแวดวง เลื่อนเป็นพระองค์เจ้า พระเจ้าวรวงศ์เธอ เสด็จในกรม และอยู่มาทุกรัฐบาล หนังสือมาเกี่ยวข้องกับการเมือง เช่นเดียวกับสยามรัฐก็ใช้วิธีนี้ แต่วิธีของประชาชาตินี้เป็นผู้ดี เก่งกว่า หม่อมเจ้าทำ หม่อมราชวงศ์ เป็นไพบ่กว่าหม่อมเจ้า

ขอให้ดูรายการหนังสือพิมพ์เอาไว้ และให้เข้าใจข้อแตกต่างของนักหนังสือพิมพ์กับอย่างอื่น เวลาคุณสุภาวดี บทบาทเป็นนักหนังสือพิมพ์ ไม่ได้เป็นอย่างอื่น แต่เวลาคุณสุภาวดีเป็นมาร์กซิสต์ หรือเป็นนักวิชาการทางสังคม นั้นแสดงอีกบทบาทหนึ่งนอกวงการ เพราะฉะนั้นนิราวันอาทิตย์ไม่ใช่ชนเชื้อ เรื่องมาร์กซิสต์หรืออักษรสาสน์เป็นหนังสือพิมพ์ข่าวหน้าของสมัยนั้น แต่ไม่ใช่โรจนนาชนเชื้อ หนังสือพิมพ์ต้องสอนให้คนคิด ให้คิดแย่ง ให้คิดด้วยตัวเขาเอง เราจะเห็นด้วยกับเราหรือไม่ก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าเมื่อคุณเป็นนักโรจนนาชนเชื้อ ผู้อำนวยความสะดวกสยามรัฐได้ผลมาก แม้เวนิยาก็แต่งก็โรจนนาชนเชื้อทั้งหมด ลีแผ่นดินเป็นการโรจนนาชนเชื้อเพื่อกอยหลังกลับไป มีศิลปะอยู่ไม่ใช่บ่อย แต่โดยเนื้อหาเป็นโรจนนาชนเชื้อ แล้วไม่แต่งนี่เป็นการโรจนนาชนเชื้อที่ซัดที่สุด แล้วแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากที่สุด แปลถึง 18 ภาษาเวลานั้น เพราะสิ่งที่ได้รับอุดหนุนส่วนมากจะแปลจากสิ่งที่โรจนนาชนเชื้อ สิ่งที่เป็นศิลปะ สิ่งที่เป็นของเผ่าที่ยากที่จะได้รับการสนับสนุน โดยเฉพาะระบบทุนนิยม เผลอคิดว่าถ้าเมื่อทำดังหลายเข้าใจในความซัดนี้แล้ว บางทีการถกเถียง การอภิปรายต่อไป อาจจะซัดขึ้นมาได้

ทวีป วรคิลก :

ขอเสริมที่ อ. สุวิมลพูดถึง อ. สุภาวดีไปด้วย คือมีอยู่ช่วงหนึ่งที่ไม่ได้กล่าวถึงคือ ช่วงปี 2497-98 เป็นช่วงที่คุณสุภาวดีประจำทำงานหนังสือพิมพ์รายวันอย่างแท้จริง เป็นช่วงที่ผมทราบดี เพราะเป็นช่วงที่ผมเข้าทำงานประจำหนังสือพิมพ์รายวัน โดยที่สุภาวดีทำงานประจำหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ยุคนั้น

หนังสือพิมพ์ที่สุภาวดีทำมีคุณค่าต่อคนอ่านมากกว่าหนังสือพิมพ์อื่น ๆ สมัยนั้น ปี 2495 คุณสุภาวดีถูกจับเพราะเป็นบรรณาธิการอักษรสาสน์ และมีกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์เมื่อ 13 พ.ย. 2495 นับแต่ขึ้นมาเมืองไทยอยู่ได้เผด็จการเรื่อยมา

เจ้าหน้าที่ฝ่ายปราบปรามจะมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านคอมมิวนิสต์ เพื่อคอยดูว่าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ มีถ้อยคำ ศัพท์คำทแยงที่เป็นคำหลวง เช่นคำว่า ชนชั้น มวลชน ถ้ามีในข้อเขียนของหนังสือพิมพ์ฉบับใด หมายความว่า เป็นคอมมิวนิสต์

ในระบอบเผด็จการสมัยจอมพลสฤษดิ์ ทหารุน ซึ่งนักหนังสือพิมพ์ปัจจุบันไม่อาจทราบได้ มีข้อเขียนหนังสือพิมพ์สมัยหลัง 14 ตุลา เกี่ยวกับการใช้นามปากกาว่าเป็นความฉลาดอย่างหนึ่ง แต่นามปากกาหมายถึงอิสรภาพของผู้เขียน

ของบรรณาธิการ ผู้ที่ติดคุกเพราะไม่ยอมบอกนามปากกาแก่พนักงานสอบสวนก็มี ซึ่งคุณสุภาภักย์ยังยกย่องบุคคลผู้เฒ่ามาก เช่น อารีย์ อินทรสมมติ เป็นบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ซึ่งผมกับเพื่อนช่วยกันทำในธรรมศาสตร์ ชื่อธรรมจักรรายักษ์ ขายฉบับละ 50 สตางค์ หนังสือพิมพ์ฉบับที่มีนามปากกานักเขียนชื่อดัง ๆ เมื่ออารีย์ อินทรสมมติ ถูกสอบสวนว่า นามปากกานี้คือใคร ตัวจริงคือใคร เพราะสายสืบคงสืบได้ว่า อารีย์ไม่ค่อยชอบเขียนหนังสือ เป็นต้นว่า นามปากกา จักร ธรรมรักษ์ ซึ่งเป็นเพื่อนกับผม และสนิทกับคุณสุภา ตำรวจสอบสวนอารีย์ สอบแล้วสอบอีกว่า จักร ธรรมรักษ์คือใคร เขาเขียนเรื่องสั้นแต่ว่าคำรัฐบาลมาก และอารีย์ก็ไม่ยอมบอกว่าคือใคร ตำรวจบอกอารีย์ว่าถ้าไม่บอกติดคุก อารีย์ตอบว่า ถ้าบอกแล้วตำรวจคงทวงใจ และได้บอกว่าผมเองคือ ตัวอารีย์เอง

อารีย์ถูกศาลพิพากษาจำคุก 20 ปี ในคดีกับภูสันติภาพ โดยมีคุณสุภาหลาย สายประติษฐ์เป็นจำเลยร่วม

สมัยเผด็จการ ผมและคุณสุภายอมรับว่าคงจะทำไมไหว มีหนังสือพิมพ์ที่เหลือเพียง 6 ฉบับ สมัยนี้มีหนังสือเสรีไทย ซึ่งคุณสิงห์ เผ่าพันธุ์เลิศ เป็นบรรณาธิการ คุณสิงห์ เป็นคนนายความและไม่ชอบเผด็จการ คุณสิงห์เล่าว่า ได้มีช่างภาพฉบับหนึ่งไปถ่ายรูป ซึ่งปัจจุบันยังคงเป็นหัวหน้าช่างภาพหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ที่อยู่ ได้ไปถ่ายรูปโดยบังเอิญ ทำให้ตำรวจสันติบาลเรียกเอกสารไปสอบ จอมพลสฤษดิ์ เป็นคนขยันมาก ถ้ามีไฟไหมติด ก็จะไปยืนบัญชาการดับไฟด้วยตนเอง ช่างภาพคนนี้ พอเห็นจอมพลสฤษดิ์บัญชาการดับไฟตอนตี 2 ตี 3 ก็ไปถ่ายรูปมา แล้วเอารูปลงหนังสือพิมพ์เสรีไทย บรรณาธิการจึงถูกเรียกไปสอบ มีบันทึกว่า การเอารูป ฯลฯ มาลงโดยทำให้เสื่อมเสียบุคคลิกภาพ เป็นการทำลายความมั่นคงของประเทศ

คุณสิงห์บอกว่าไม่เคยพบเลยในการถูกสอบสวนนี้ ปัจจุบันคุณสิงห์ยังคงเป็นที่ปรึกษาของบริษัทบางา

คุณสุภา เป็นคนรักวิชาชีพหนังสือมาก และหวังในตัวผมว่า คงทำให้หนังสือพิมพ์ตั้งขึ้นมา อาจจะมีบรรลุตตามความหวังของคุณสุภาได้ ซึ่งผมก็ไม่สามารถทำให้บรรลุตตามความหวังของคุณสุภาได้ ห่านสั่งตำราหนังสือพิมพ์เมื่อใดก็จะให้ผมเล่มหนึ่ง

ตอนที่ผมทำหนังสือพิมพ์เสียอย่างทอง ผมเขียนบทบรรณาธิการ ซึ่งทำเพียงอย่างเดียว คือทำอย่างไรให้หนังสือพิมพ์ขายได้และไม่ถูกปิดในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ผมอาศัยคุณสว่าง ลานเรือ เป็นหัวหน้าข่าวการเมือง ให้เล่าสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าจอมพลสฤษดิ์ มีนิสัยเป็นอย่างไร ชอบข้อเขียนชนิดไหน เพื่อหลีกเลี่ยงให้บทความเกลียด

ผลที่สุด ผมเขียนบทบรรณาธิการแล้วต้องส่งให้สว่าง เซนต์เซอร์ (เพราะสว่างรู้จักและสนิทกับจอมพลสฤษดิ์) ก่อนจะลงพิมพ์ เพื่อให้คนงานได้มีงานทำกันไป นี่เป็นสภาพชีวิตสมัยเผด็จการทำงานหารต่อเมืองมาถึงพลตำรวจเอกเผ่า เป็นอธิบดีกรมตำรวจช่วงปลายปี 2495 คือตั้งแต่ช่วงออกพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

อย่างผมเป็นบรรณาธิการข่าวต่างประเทศหนังสือพิมพ์ของไทย จำได้ว่าในสมัยนี้เจ้าเฮนโหล่นายกรัฐมนตรีจีน ไปเยี่ยมอินเดีย เนรูห์ก็ให้การต้อนรับนายกรัฐมนตรีใหญ่มากในเอเชีย ยืนอยู่บนรถ แล่นไปตามถนนวิเวคัลลี มีผู้คน 2 ฟาก นายท่ง 2 ท่าน ขู้อให้คน

พอหนังสือพิมพ์ออกตอนเช้า ตอนสายก็มีแผนกเอกสารโทรมาถึงบรรณาธิการ คุณบรรจบ สุวณธ์เป็นบรรณาธิการ และถามผมว่ารูปนี้เอามาจากไหน ผมเอามาจากนิวยอร์กไทม์ แผนกเอกสารหนังสือพิมพ์ต้องการรู้ ว่า

เอามาจากไหน คงสงสัยว่าพวกคอมมิวนิสต์ได้คิดส่งมาให้ นี่เป็นตัวอย่างง่าย ๆ

พูดถึงหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ เห็นว่ามีเนื้อหาสาระมากกว่าหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ ผลงานดีเด่น เช่น ข่าวต่างประเทศ ซึ่งคุณสุภาได้บอกว่าคุณมีความรู้ดี ตอนนั้นผมต้องการคนเพราะจะเป็นบรรณาธิการ และต้องการให้มาเป็นผู้สื่อข่าวต่างประเทศ คุณสุภาบอกว่าคุณมีประสบการณ์ศาสตร์บัณฑิต ซึ่งผมก็อยากจะยกระดับผู้สื่อข่าวการเมืองหนังสือพิมพ์สักที คือ สามารถตั้งคำถามกับรัฐมนตรีได้อย่างที่รัฐมนตรีต้องเกรงใจ ผมต้องการจะเอามาเป็นผู้สื่อข่าวการเมืองของไทย คุณสุภาก็สับสนแต่ผมก็และบอกว่าเอาไปได้เลย ให้ไปพูดกับตัวเขา

หัวหน้าข่าวต่างประเทศของไทยคนนั้น คือ คุณทองใบ ทองเปาว์ นี่เอง สำหรับข้อเขียนวิจารณ์วรรณกรรม วรรณคดีนั้น ผมถามว่าใคร คุณสุภาบอกว่า จิตร ภูมิศักดิ์ แต่จะต้องตั้งนามปากกาให้ใหม่ คือ สมชาย ปรีชาเจริญ ซึ่งผมตั้งให้เอง นี่เป็นเรื่องความเป็นมาของหนังสือพิมพ์

คุณสุภามีความห่วงใย และสนใจวิชาชีพหนังสือพิมพ์อย่างแท้จริง ทุกครั้งที่ผมไปทำงาน คุณสุภาจะต้องมาหาตอนเช้าอยู่บริษัทอาคารเนย์แล้ว แล้วก็เริ่มภาทขึ้นต่าง ๆ มาให้ผม ที่เป็นประโยชน์ต่อหนังสือพิมพ์ผมเท่า ผมคิดว่าคุณสุภาจะห่วงใยผมมาก (โดยเอาฮึดตาเป็นหลัก) แต่เมื่อมาทบทวนแล้วเห็นว่า คุณสุภาอยากเห็นหนังสือพิมพ์ที่ดีอยู่ในเมืองไทยตลอดมา ในหนังสือพิมพ์เสียงอ่างทองที่ผมเขียน มีการแปลจรรยาบรรณหนังสือพิมพ์ทางวิชาการ คุณสุภาบอกว่าแปลผิดแล้วผมบอกให้เอาสิ่งที่ถูกมาตีพิมพ์แทน คุณสุภาบอกว่ายาวนะ ผมว่า ถึงคุณสุภาไม่เอามาลง ผมก็ต้องเขียนเอง พอคุณสุภาเอามาให้ก็ลงอยู่เดือนหนึ่งเป็นคำแปลจรรยาบรรณที่สมบูรณ์มาก

นั่นแหละว่า คุณสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์หรือไม่ และคุณพูดไปแล้ว ผมจะขอข้ามไป แต่อยากจะพูดว่าความเป็นนักหนังสือพิมพ์คุณสุภาไม่มีอยู่ และมากกว่าผม ตอนที่ผมผลจากวิชาชีพหนังสือพิมพ์ออกมาเป็นนายความ หัวหน้าสำนักงานก็เป็นบรรณาธิการวารสารนายความของสมาคมนายความ ผมก็นึกเห็นจะจริงอย่างที่สุภาพูด คุณสุภาเคยเสนอ "Once a Journalist always a Journalist" พูดกันเองนี่คือ **เมื่อเป็นนักหนังสือพิมพ์ครั้งหนึ่ง ก็ต้องเป็นตลอดไป** ผมว่าไม่จริง ผมสาปส่ง เช็ดแล้ว ผมถูกลบชื่อจากมหาวิทยาลัย และถูกจับก็ยังไม่เคย เมื่อผมวารสารนายความ คุณสุภาทราบก็เลยขอไปอ่าน แล้วก็พูดว่าคุณนี่มันจั้น ต้องทำเรื่อยไป ถ้าไม่ติดคุกก็ทำงานตาย

อ. สุวิทย์ :

งานของ อ. สุภาที่เกิดมาเป็นนักหนังสือพิมพ์เมื่อท่านประกาศตัวใช้คำว่า อาชีพปฏิภณ ท่านหมายความว่าอาชีพของท่านคือนักหนังสือพิมพ์ ในฐานะที่ผมเป็นนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง เห็นว่า อ. สุภาให้ความสำคัญมากที่เข้าไปนั่งในห้องประชุมข่าวที่มติดิน ท่านฟังหัวหน้าข่าวชี้แจงข่าว พังรายงานข่าว พูดถึงแง่มุมของข่าว ท่านฟังอย่างมีความสุขทีเดียว ผมคิดว่าสิ่งที่ผมเอาชีพของท่านคือนักหนังสือพิมพ์ และเป็นคนที่มีความอดทนเวลา เป็นนักศึกษาตลอดชีวิต และเข้าทำงานหนังสือพิมพ์ท่านรัก

เมื่อโอกาสไม่เปิดให้ท่านมาประกอบอาชีพในกองบรรณาธิการโดยตรง แต่ท่านก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ทางอ้อมพร้อมทั้งให้กำลังใจกับผู้อื่นด้วย

ช่วง 2475-2500 มีการปกครองในรูปแบบหนังสือพิมพ์ถูกรวบงำ นักหนังสือพิมพ์เสรีภาพไม่เต็มที่ แต่ก็ยังมีรูปแบบของการต่อสู้ของนักการเมืองทางรัฐสภา ทางการทูต และมีนักหนังสือพิมพ์ปฏิบัติงานด้านต่อสู้ความคิดเห็นทางการเมืองเขียนออกมาได้อย่าง หลังช่วง 2500 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ถูกตัดคอนเสิร์ตขาด ก่อน 2500 หนังสือต้องไปขอจดทะเบียนออกความคิดเห็นได้ โดยใช้ทิวาทวีที่จะวิจารณ์และแสดงความคิดเห็นตามแนวความคิดของตนเอง

หลัง 2500 มีหนังสือพิมพ์ออกมาได้ประมาณ 6 ฉบับ หนังสือพิมพ์ใหม่ไม่ได้รับอนุญาตให้ออก คนรุ่นเก่าต้องออกไป คนรุ่นใหม่มาแทนที่ แต่คนรุ่นเก่าบางอยู่บ้าง คนที่ทำหนังสือพิมพ์ช่วง 2500-14 ตุลาคม เป็นคนรุ่นใหม่ หัวของหนังสือพิมพ์ราคาเป็นล้าน ทำให้เกิดสภาพหัวสีขึ้นมาโดยไม่สนใจข่าวคราวของหนังสือพิมพ์ เพียงแต่ขอให้อยู่ได้ ขายได้ และเป็นธุรกิจ

จอมพลสฤษดิ์ได้เปลี่ยนแปลงสภาพของหนังสือพิมพ์ออกไปทางหนึ่ง โดยถือธุรกิจเป็นเป้าหมาย ถือกำไร ความอยู่รอด เปลี่ยนแปลงคุณภาพของหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ก็ออกก็ถูกรวบโดยตำรวจเล่มใหม่ คือถูกตัดคอนจากหนังสือพิมพ์รุ่นเก่า ไม่รู้ว่าเผด็จการจริง ๆ คืออะไร ไม่รู้ว่าการต่อสู้คืออะไร หลายคนทราบว่ารัฐบาลให้พอแล้ว เมื่อจอมพลสฤษดิ์ตาย จอมพลถนอมก็มาแทน นักหนังสือพิมพ์ถือว่าการชุกชุมมรดกของจอมพลสฤษดิ์เป็น Master piece เป็นเรื่องใหญ่มาก สำคัญที่สุดของการต่อสู้ของหนังสือพิมพ์

จุดนี้ อ. สุภา ไม่สามารถประกอบอาชีพได้โดยตรง อ. สุภาไม่มีความรู้สึกไม่มีความสุข ถูกเก็บกด และยังไม่มีความสัมพันธ์กับนักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ ก็คิดว่าถูกตัดออกจากโลก โลกนี้ไม่มีความหมาย ถูกตัดออกไปโดยระบบ ท่านมีความสุขเมื่อ "เดลินิวส์" เกิดเมื่อ 2507 คุณสนธิ เอกชัย ได้ขอให้คุณสุภา เขียนคอลัมน์ "นักหนังสือพิมพ์" และหนังสือพิมพ์ ในนามปากกาของ ส.ศ.น. ประจำทุกวันอาทิตย์ นั่นคือการที่ท่านได้เกิดมาใหม่อีกครั้ง

การทำงานนอกระบบราชการ หรือไม่สนใจงานด้านอื่น ก็ถือว่าเป็นภาระที่นักหนังสือพิมพ์ต้องแสวงหาความรู้ แต่ถ้าท่านได้ทำหนังสือพิมพ์ตลอดไปบางทีความสนใจด้านอื่นของท่านอาจน้อยลง เมื่อตอนที่ท่านเขียนในเดลินิวส์ ท่านเขียนออกมาโดยในลักษณะของคนที่ทำงานอาชีพค้าปฏิบัติ โดยไม่มีโอกาสได้ทำ เรื่องราวของท่านในหลาย ๆ ตอน เกี่ยวกับการเขียนของผู้สื่อข่าวในสงคราม ในสถานภาพขบวนการ และบทบาทของสตรีนักหนังสือพิมพ์ โดยท่านได้ให้กลเม็ดไว้ในบทความหลาย ๆ อย่างเกี่ยวกับการทำงานของผู้สื่อข่าวในสถานภาพขบวนการ ท่านส่งทุกอาทิตย์ เมตตรวจค้นฉบับและเข้าใจว่าท่านทำงานเกือบทั้งอาทิตย์เพื่อเขียนบทความ

อีกอย่างที่ผมยืนยันว่าท่านเป็นนักหนังสือพิมพ์ คือ เมื่อท่านมีโอกาสเข้ามาพบปะ พูดคุยกับนักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ ในกลุ่มของประชาธิปไตยหรือมติชนในปัจจุบัน ท่านมีความสุขมาก ท่านมาให้ความคิดเห็นตลอดเวลา ท่านมีความสุขเมื่อนักหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่ ๆ ยอมรับว่าท่านเป็นนักหนังสือพิมพ์ ท่านได้รับความเข้าใจ อ. สุภาเป็นตัวแทนของนักหนังสือพิมพ์อาวุโส ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์ทำเฉพาะปัจจุบันเท่านั้น ทำเฉพาะหน้า สืบมาถึงอดีต ไม่ได้มาถึงอนาคตเท่าใด

เมื่อท่านได้รับความสนใจจากนักหนังสือพิมพ์ ท่านมีความสุข ท่านถือว่าท่านประจำกองบรรณาธิการของมติชนทุก ๆ วันศุกร์ท่านจะไป และกระตือรือร้นจะไปจนในวาระสุดท้าย

คุณวัลลภ :

ผมได้ทราบว่า อ. สุภาให้ข้อคิดไว้ว่า การกิจของหนังสือพิมพ์อะไรบ้าง ดังเอกสารนำเสนอ มี 4 ประการ คือ ให้ข่าวสาร ให้ข้อคิด ให้ความบันเทิง และการโฆษณา

ไม่ทราบว่าได้มีการตรวจสอบเอกสารหลักฐานใด ๆ ดังกล่าว ว่าภารกิจ 4 ประการ ที่ อ. สุภาให้
 อ. สุภาเองมีความรู้สึก ว่า บรรณาธิการมากน้อยแค่ไหน ทั้งการปฏิบัติในแง่ความคิดเห็นมีอยู่ อยากจะขอเรียนรู้จากผู้
 เข้าร่วมประชุมที่จะให้ข้อมูล

ประเด็นที่ 2 เหมมีความรู้สึก ว่า ในการอภิปรายของท่านผู้รู้หลาย ๆ ท่าน อาจได้ข้อสรุปประการหนึ่ง
 คือ มีความรู้สึก ว่า ทุก ๆ ท่านกล่าวในทำนองว่า โดยจิตวิญญาณแล้ว อ. สุภา เป็นนักหนังสือพิมพ์ ก็คงต้องพูดกันต่อไป
 ว่า เราคงทราบว่า อ. สุภามีจิตวิญญาณเป็นนักหนังสือพิมพ์ อาชีพอื่น อ. สุภาไม่สามารถเป็นนักหนังสือพิมพ์ คงต้องมีการ
 พิจารณาว่า ทางด้านประพจน์ ปฏิบัติเป็นหรือเปล่า ทางด้านประกอบอาชีพเป็นหรือไม่มี

คุณพงษ์ศักดิ์ เชื่อว่า อ. สุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่ช่วงหลังอาจจะยังไม่บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น อ. สุภาเป็น
 นักหนังสือพิมพ์โดยจิตวิญญาณ โดยการดำรงชีวิตอาจจะไม่มี เป็น ไม่ทราบว่าท่านผู้อื่นให้ข้อมูลได้มากน้อยเพียงใด

คุณพงษ์ศักดิ์ พยัฆวี เชียงราย :

ในทัศนะของเมคิดว่า ถ้ามอง อ. สุภาในแง่หนังสือพิมพ์ไม่ใช่ภาววิชาการหนังสือพิมพ์ ในแง่การศึกษา
 และเนื้อหาก็แล้ว อ. สุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์

ในช่วงหลังท่านได้หันจากหนังสือพิมพ์ อ. สุภามาสร้างความหวังว่า จะให้นักหนังสือพิมพ์รุ่นหลังได้ทราบ
 ความเป็นมา จึงเข้ามาสอนในคณะวารสารศาสตร์ ในช่วงต่อมาได้มีการอบรมนักหนังสือพิมพ์ประจำการของภูมิภาค
 ทั้งหมดนี้ เมเข้าใจว่า อ. สุภาทำเพื่อจะพัฒนาหนังสือพิมพ์รุ่นหลัง แต่บทบาทในระยะหลังอาจจะมิได้คงความเป็น
 นักหนังสือพิมพ์ของท่านไป

อ. สุภาได้ดูงานและฝึกงานหนังสือพิมพ์รุ่นพี่กว่า ทำให้ อ. สุภายึดมั่นในการเป็นนักหนังสือพิมพ์ ข้อ
 ต่างต่างเหล่านี้ทำให้หลายคนเข้าใจว่าท่านเป็นภาววิชาการหนังสือพิมพ์ แต่แท้จริงท่านต้องการเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดี โดย
 ศึกษา ไม่ใช่เพียงวิชาการหนังสือพิมพ์ ความรู้ที่ท่านได้ศึกษา อ. สุภากล่าวว่าเมศึกษาในฐานะคนหนังสือพิมพ์

อ. สุภามีบทบาทในหนังสือพิมพ์มากในช่วงหนึ่ง สิ่งที่เราไม่ค่อยรู้จักผลงานของ อ. สุภา นอกจากเหตุผลที่
 ชาติหลักการสืบเนื่องกันมา อ. สุภามีหลักการว่า นักหนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องเสนอชื่อ ดังนั้นในข้อเขียนที่ใช้นามว่า ส.ศ.น.
 มีชื่อเขียนชื่อเขียนถึงนักหนังสือพิมพ์นิรนาม คือไม่ลงชื่อผู้เขียน

ในอีกจุดหนึ่ง คือต้องการทำให้ดี หลายคนขนานนาม อ. สุภาว่าเป็นภาววิชาการหนังสือพิมพ์ คำคำนี้เกิดขึ้น
 ในวงการหนังสือพิมพ์ ถ้าสืบค้นกันไปแล้ว เมก็คงจะยืนยันว่า อ. สุภา เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดี

ส่วนหลักการที่เกี่ยวกับภารกิจ 4 ประการนั้น ก็ไม่ใช่หลักการที่ อ. สุภาเสนอทีเดียว แต่เป็นหลักการ
 ทั่ว ๆ ไปของวงการนักหนังสือพิมพ์ ซึ่ง อ. สุภาใช้คำว่า "กฤษฎีกา" ในระยะหลังมีผู้เพิ่มข้อความ เป็น 5 หรือ 6

อ. สุวิมล รุ่งเจริญ :

ที่ว่า คุณสุภา ได้พูดประโยคหนึ่งที่ว่า ท่านไม่มีมัยความรุนแรง เพราะถ้าเราตายไปแล้ว ถ้าเราเป็นคนดี ก็เท่ากับสังคมขาดคนดีไปแล้วคนหนึ่ง จึงเป็นเหตุผลที่ท่านไม่มีมัยความรุนแรง

เนื้อหาของท่าน เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ในยุคนี้ นิราวันอาทิตย์ก็ดี หรือจากหนังสือพิมพ์รายวัน รายสัปดาห์ที่ท่านได้ออก เมื่อเปรียบกับหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ แล้วต่างกันมาก คิดผมออกจะคิดว่า ความไร้เสรีภาพตั้งแต่ 2475-2500 มีความบ้ายเบนในเนื้อหา หนังสือพิมพ์พยายามหลีกเลี่ยงที่จะวิจารณ์ทางการเมือง หนังสือพิมพ์ ช่วงนี้ทำได้เพียงเรื่องไร้สาระ และเร้าอารมณ์เท่านั้น

ในช่วงที่มีการประท้วงนางสาวไทย และมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า นางสาวไทยนั้น รัฐบาลควรจะปลูกบ้านให้อยู่หรือไม่

หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่พยายามที่จะไม่แตะต้องที่จะทำให้รัฐบาลเสียหาย สิ่งที่ได้นั้นคือ แทนที่หนังสือพิมพ์จะพัฒนาให้มีคุณภาพ ให้ผู้อ่านมีสติปัญญา รู้จักคิด รู้จักอ่าน ใช้เหตุใช้ผล ใช้สติปัญญา แต่หนังสือพิมพ์ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะถูกจำกัดเสรีภาพเสียแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ นิราวันอาทิตย์ ได้ทำสิ่งที่แตกต่างออกไป พยายามที่จะชี้แนะผู้อ่านให้ข้อคิด นี่เป็นส่วนหนึ่งที่ประทับใจ อ. สุภามาก

ผู้เข้าร่วมสัมมนา :

มีบางอย่างที่คลุมเครือ อยากจะขอเพิ่มเติม อ. สุภา โดยปกติไม่ค่อยจะเล่าเรื่องชีวิตส่วนตัวเท่าใด แต่คงเห็นว่าพวกเราเป็นเด็กจึงได้เล่าชีวิตส่วนตัว การเรียนให้ฟัง

อ. สุภาได้เล่าให้ฟัง เรื่องความรู้ความสามารถ ความถนัดทางด้านภาษา ซึ่งตอนนั้นก็เขียนว่า อ. สุภา หลังจากที่ได้เรียนวิชาทุกหลาบแล้ว ก็มาเรียนอักษรศาสตร์ จุฬาฯ หลังจากนั้นมาเรียนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ไม่สำเร็จทั้ง 2 แห่ง เพราะไม่สนใจอย่างจริงจัง ในเรื่องนั้นคิดผมของค่าน เพราะว่าเคยคุยกับอาจารย์ และอาจารย์ก็ได้เล่าให้ฟัง

เมื่ออาจารย์เข้ามาเรียนที่จุฬาฯ ได้แล้ว อาจารย์ก็มีความขัดแย้งกับธรรมเนียมเก่า ๆ ของจุฬาฯ อย่างเช่น เรื่องระบบอาวุโสที่ค่อนข้างจะเข้มงวดมาก เป็นเรื่องเกี่ยวกับการนั่งระเบียบ อาจารย์เห็นว่า ไม่มีประโยชน์ที่จะมาพิจารณากันในเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องเช่นนี้ อาจารย์ก็มีความขัดแย้งอยู่ในใจ หลังจากนั้น ก็หันมาสนใจด้านหนังสือ เพื่อจะชี้ให้เห็นระบบต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ซึ่งทำให้อาจารย์ที่สอนอ่านนิโกรมมากแล้วก็เป็นเรื่องใหญ่ หลังจากนั้นก็ได้ออก เรียนได้ปีหนึ่งเท่านั้น

โดยพื้นฐานของท่านเป็นเด็กขี้อายขี้อิน และรักความเป็นธรรมมาก ท่านมีนิสัยสุมาตั้งแต่เด็ก ๆ ตั้งแต่เป็นเด็กเล็ก ๆ อยู่ท่านสุมาตลอดจนมาถึงวาระสุดท้ายของท่าน ซึ่งอาจถามเรื่องนี้จากคุณป้าจินตนาได้ ซึ่งแม่แต่เหตุการณ์ฝรั่งเศสก็ดี และอีกหลาย ๆ เรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม

คุณประวดี ศรีมันตระ :

คุณสุภาท่านเป็นนักหนังสือพิมพ์ นักวิชาการ ซึ่งอาจารย์ก็เป็นทั้งสองอย่าง อย่างไหนดี Happy มากที่สุด คือท่านได้ทำงานหนังสือพิมพ์ เมื่อยันย่นข้อที่ อ. พงษ์ศักดิ์กล่าวถึงยามเมื่อท่านบ่รจากจากงานหนังสือพิมพ์ ท่านไม่ค่อย Happy เท่าไร ท่านค่อนข้างโดดเดี่ยวทงอยเหงา

ในบริษัทเอกชนที่ท่านทำงานมาหลายปี โดยตำแหน่งงานถือว่าท่านประสบความสำเร็จในอาชีพ เพราะท่านดำเนินงานฝ่ายวิชาการของบริษัท ไม่ต้องเซ็นต์เวลาไปกลับ ท่านไม่ต้องเซ็นต์ชื่อ สู้ท้ายท่านก็ได้เป็นผู้อำนวยการ-สำนักงานหลายปี คุณสุภาได้รับเกียรติสูงจากบริษัท

คุณสุภาอยากเห็นหนังสือพิมพ์สมัครคดี ชั่วโมงที่ท่านมีความสุข คือได้เจอเพื่อนร่วมอุดมการณ์ อย่างเช่น คุณทวี คุณสกลียร คุณทองใบ คุณอนุช เมื่อไปหาท่านคุยเป็นชั่วโมง ๆ ท่านมีความสุขเมื่อได้ให้ข้อคิดต่าง ๆ

คุณวรศักดิ์ มหัทธโนบล :

ผมสนใจในเรื่องการบอกเล่าประวัติศาสตร์การหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับ อ. สุภาครั้งหนึ่งที อ. สุภาใช้ชีวิตอยู่ เมได้เคยถาม แต่ท่านก็ไม่ได้เล่าอะไรให้ฟังมากนัก คือ ช่วงที่ อ. สุภาเป็นกรรมการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ ผมอยากให้อ่านผู้รู้ใครก็ได้ ช่วยเล่าเหตุการณ์ในช่วงนั้น

คุณธรรมเกียรติ กั่นอริ :

นักหาของสุวรรณศักดิ์ เป็นนักหาเดียวในใจผม เดีผมไม่ค่อยรู้จัก อ. สุภา ประเด็นใจผมมีอยู่ว่า เป็นนักหนังสือพิมพ์แต่มาใจหนังสือพิมพ์เสียเอง ตอนหลังเมื่อกิลซิด อ. สุภามากขึ้น เลยได้เรียกถาม อ. สุภา เกี่ยวกับเรื่องทีไปเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ นักหาทีเกี่ยวกับเรื่องกษัตริศวรรคตที่ขึ้น หนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งทำเกินกว่าความจริง การเสนอข้อเท็จจริงไม่สู้กระไรนัก แต่ได้มีการใส่สีสรร ทางรัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง แล้วก็มี อ. สุภา ดำรวจสันติบาลท่านหนึ่ง นายตำรวจท่านนั้นได้กล่าววงเสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์มาก ถ้าเป็นข้อความเกี่ยวกับพรรคประชาธิปไตย จะเข้าไปหักท้วง ซึ่ง อ. สุภาไม่เห็นด้วย ในการละเมิดเสรีภาพหนังสือพิมพ์

กษัตริศวรรคตนั้น อ. สุภา จะเซ็นเซอร์ในภาพทีเป็นการจงใจใส่ร้าย ตรงนี้ได้ให้คำอธิบายว่า หนังสือพิมพ์นั้นไม่ได้มีหน้าที่บิดเบือนความจริง ด้านหนึ่งในหน้าที่คณะกรรมการ คือสิทธิในการทีจะปกป้องตนเอง ไม่ให้ใจสติใส่ร้ายเท่านี้เอง ความจำเป็นทีต้องได้ตอบกระแสความมิดเบือนทางประวัติศาสตร์ ผมคิดว่าจำเป็นต้องทำเมื่อทราบข้อเท็จจริงก็ไม่ต้องเคยถามท่านอีก และในส่วนของนักหนังสือพิมพ์ ผมก็เห็นว่าท่านไม่เอะไรบ่พร่อง

คุณทวี วรจิตลิก :

คุณสุภาเคยพูดกับผมครั้งหนึ่งว่า ท่านรับใช้รัฐบาล มาทำงานอย่างนี้ ผมมาคิดเดี่ยวนี้ซึ่งท่านพูดมา 10 หรือ 20 ปีแล้ว ซึ่งกษัตริศวรรคต หนังสือพิมพ์ได้บิดเบือนความจริงมาก หนังสือพิมพ์กลายเป็นเครื่องมือของคณะบุคคลทีจะ

ทำลายท่านปริตี ซึ่งคุณสุภาภักย์ยกย่องนับถือท่านปริตีมาก ทั้งฐานะรัฐบุรุษที่กู้ชาติ และชีวิตส่วนตัว ซึ่งคุณสุภาว่า ท่านมีคุณประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองมาก และหนังสือพิมพ์ก็บิดเบือนมาก ที่ท่านเคยเล่าให้ฟังภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ท่านเรียนมหาวิทยาลัยอยู่ก็ได้รับความมั่นคงใจ จากนวนิยายเรื่องละครคนแห่งชีวิต ของ มจ. อากาศคำเริงมาก แต่เป็นในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว หนังสือพิมพ์ที่ขายดีที่สุด มีอิทธิพลสูงสุดคือเดลินิวส์ ซึ่งเจ้าคุณพระยาศรภักย์พัฒน์ ต้องออกจากราชการ จะโดยคณะก่อการปลดคอกหรืออย่างไร ก็จำไม่ได้แน่ ต้องขอภัยด้วย

เจ้าคุณพระยาศรภักย์ฯ มาอยู่หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มาเป็นคอลัมน์นิสต์ของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ให้เงินเดือนเจ้าคุณพระยาศรภักย์ฯ เท่ากับที่รัฐบาลให้ ซึ่งมีว่าสูงมากคือ 600 บาท เจ้าคุณพระยาศรภักย์ฯ ก็เขียนบทความใช้นามปากกาว่า "ศรทอง" วิชาภักษ์วิชาจนคณะผู้ก่อการ 24 มิถุนายนอย่างตูดเดือด คุณสุภาบอกว่าศรภักษ์ฯ เลื่อมใส อยากเป็นนักหนังสือพิมพ์ถึงกับไปสมัครกับเจ้าคุณพระยาศรภักย์ฯ เจ้าคุณพระยาศรภักย์ฯ ก็ชักไชริไล่เลย เมื่อได้ความว่ายังเรียนหนังสืออยู่ ก็ไม่ยอมรับอย่างเด็ดขาด เมื่อเจ้าคุณพระยาศรภักย์ฯ ปฏิเสธ คุณสุภาก็ผิดหวังอย่างรุนแรง

อันนี้เป็นการเสริมประวัติคุณสุภา ที่มีใจรักวิชาซึ่งหนังสือพิมพ์อยู่อย่างแรงกล้า เหลือเกินครับ

ผู้เข้าร่วมสัมมนา :

คุณสุภาพอใจที่จะไปรับใช้เผด็จการหรือไม่ ผมได้ฟังจากคุณชอบ มีมโนย์ ที่เป็นเพื่อนสนิทของท่าน เล่าให้ฟังว่า หลังจากที่ท่านถูกจับในภวนิสันติภาพแล้ว คุณสุภามีความรู้มารักอิสติซึ่งทางตำรวจต้องการเป็นอธิบดีรักษา แต่อ. สุภาก็ไม่ได้รับเป็นอธิบดีรักษา และเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ทำอยู่ครั้งเดียว หลายครั้งไปในรูปแบบนอนหมอนมอมน แต่ท่านก็ไม่ได้รับ จึงเห็นว่าท่านไม่รับก็คงไม่อยากจะทำอะไรที่เป็นปฏิปักษ์กับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เพราะถ้าท่านรับก็คงประสบความสำเร็จในด้านอื่นแล้ว

คุณธรรมเกียรติ กัณอริ :

ผมไม่ได้มองว่า อ. สุภา เป็นนักวางราชการโดยตรง

ตามความคิดของผม นักวางราชการคือผู้แต่งหนังสือ ที่เรียกว่าเป็นนักประพันธ์ หรือเป็นนักวิ ที่เขียนบทกวี หรือเป็นผู้แปล ที่เรียกว่านักแปล

บทบาทการประพันธ์ของ อ. สุภา เป็นบทบาทที่ห่วงอาชีพปฏิญาณของท่าน คือ การเป็นนักหนังสือพิมพ์ ในทัศนะส่วนตัว ผมคิดว่า ถ้าใครมีความรู้สึกผูกพันอันลึกซึ้งใจ ถ้าเขาผูกพันอันลึกซึ้งนั้น แล้วแสดงออกมาให้คนยอมรับ เขาก็เป็นนักหนังสือพิมพ์ได้ เหมือนอย่างกวี มีความเป็นกวีอยู่นอกเหนือบทกวี เหมือนนักมีความรักอยู่นอกเหนือการแต่งงาน มีศาสนธรรมอยู่นอกเหนือวัด ดังนั้นคุณสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์ และอาจเรียกว่าท่านว่า เป็นนักศึกษาลัทธิมาร์กซ์ เหตุผลที่ท่านว่าท่านเป็นนักศึกษาลัทธิมาร์กซ์ เพราะท่านหาหลักคิด วิถีวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสังคมต่าง ๆ การเป็นนักศึกษาลัทธิมาร์กซ์ของท่านจึงต่างกับนักศึกษาลัทธิมาร์กซ์อื่น ๆ ที่ลงมือปฏิบัติการโดยมีพรรคการเมืองพรรคหนึ่งชี้แนะ แต่ท่านจำกัดบทบาทของท่านเพียงว่า เป็น By Stander ผู้ยืนอยู่ข้างทาง คือทำหนังสือพิมพ์ก็เสนอความคิดเห็นทางวิทยาศาสตร์

ในทางวรรณกรรม แยกเป็น 2 ประการคือ ตัวการ และผู้สนับสนุน การใช้การหน่ที่ทางวรรณกรรม จะเป็นการเสริมให้หนังสือพิมพ์เด่นขึ้น ในฐานะหนังสือพิมพ์ของท่าน วรรณกรรมกับหนังสือพิมพ์สัมพันธ์กันอย่างไร

มาดูในเชิงชีวประวัติของท่าน กระผมขอเรียนว่า ในการศึกษาประวัติคน เป็นการยากอย่างหนึ่งที่จะทำความเข้าใจ และจะรู้จักเพียงบางส่วน ซึ่งจะสรุปมาเป็นที่คชะของเรา ในส่วนที่สัมพันธ์ฐานผมจะไม่ขอเขียน ผมดูจากหลักฐานส่วนหนึ่ง คือหนังสือไว้อาลัยงานศพของ คุณจินดา พรหมกลีกร ซึ่งเป็นมิตรรักของท่าน หนังสือเล่มนี้ให้ชื่อว่า "มิตรกำสรด" ท่านเขียนไว้ส่วนหนึ่งว่า ในวัยคะนองของท่าน ที่อาจเป็นไปได้ใช้ชีวิตที่ไปอีกทาง ซึ่งท่านก็บอกว่าเสียคนเพราะความรักในระยะนั้น ก่อนที่จะมาพบคุณจินดา ที่เป็นศรีภรรยาของท่านเวลานี้ ตัวท่านเองท่านตั้งใจจะเป็นนักหนังสือพิมพ์ ดังั้นในการเรียนอักษรศาสตร์ หวังว่าคงจะเกือหน่จะออกมาเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดี

ในแง่ที่มีผลต่องานวรรณกรรม คือ นิสัยรักการอ่าน ท่านเป็นนักอ่านแต่เยาว์วัยโดยเกินเกณฑ์เฉลี่ยของเด็กหัว ๆ ไป ในสมัยที่ท่านเรียนอยู่บ้านสมเด็จ ท่านมักจะมาซื้อหนังสือตรงข้าง ๆ วัดทองคารม ชื่อร้าน "นายศรีอมเยียวยา" และท่านยังข้ามฟากมาที่บางรัก ซึ่งเป็นร้านหนังสือภาษาอังกฤษ ท่านเล็กมาก เจ้าของร้านหนังสือได้ขายให้ในราคาถูก เจ้าของร้านเป็นพ่อของ ประทีป ชุมสาย หรืออุษเชนี

ความสัมพันธ์ในแง่เพาะนิสัยรักการอ่าน สิ่งที่ทำให้ท่านมั่นใจว่าจะมาเป็นนักหนังสือพิมพ์ให้ได้ คือนวนิยายของท่านอากาศคำเก็ง ซึ่งหลาย ๆ ท่านในสมัยนี้ได้อ้างแล้วว่า ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร จึงมาเป็นนักหนังสือพิมพ์

เมื่อคุณนิยายเรื่องนี้ อาจารย์สุภาก็ได้ใช้ความเป็นนักวิจารณ์วรรณกรรม ซึ่งเรียกว่าแบบของทริค เรื่องหนึ่งของไทยที่สร้างความฮือฮาในระยะนั้น แต่ถ้าจะเทียบกับกุหลาบ สายประดิษฐ์ที่เขียนสงครามชีวิตนั้น เทียบกันไม่ได้ ท่านก็ได้วิพากษ์วิจารณ์ และบอกว่าหนังสือเล่มนี้แหละที่จูงใจท่านให้มาเป็นนักหนังสือพิมพ์

เมื่อได้ระยะเวลาหนึ่งที่ท่านจะเข้ามาในวงการหนังสือพิมพ์ ท่านเองได้มีความใกล้ชิดกับนักหนังสือพิมพ์ผู้ใหญ่ และถือว่าท่านเป็นครูก็คือคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ หรือศรีบูรพา สิ่งที่น่าตั้งข้อสังเกตคือ เวลาที่เอาชื่อนักหนังสือพิมพ์กับนักประพันธ์มักจะแยกออกจากกันไม่ค่อยได้ นักหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลานั้นไม่ว่าจะเป็นครูมาลัยกิติ คุณกุหลาบกิติ โชติ พรพจน์ หรือยาขอบกิติ มี 2 ฐานะคือ เป็นนักหนังสือพิมพ์ และเป็นนักประพันธ์

ความเป็นนักประพันธ์ไม่ได้ทำให้คุณสุภาคิดจะเป็นนักประพันธ์เลย คิดจะเป็นเพียงนักหนังสือพิมพ์ และคุณกุหลาบ ก็เทรมาในลักษณะที่ให้ไปเริ่มทำงานมูฟว่อน เพราะการเริ่มเป็นนักหนังสือพิมพ์จะเริ่มทำงานมาก่อน ซึ่งกษนิ อ. สุภา ควรจะยกเว้น ตอนนั้นนักหนังสือพิมพ์มักจะจรมัธยม 3 หรือมัธยม 6 แต่ อ. สุภาได้ผ่านมหาวิทยาลัยมาแล้ว ซึ่งคุณกุหลาบก็ไม่ได้ละเว้นงานมูฟว่อน โดยถือว่างานมูฟว่อนสำคัญสำหรับหนังสือพิมพ์ เพราะถ้าเขียนหนังสือพิมพ์อย่างไร แต่ถ้าบุรุษนิคค์ใช้ไม่ได้ และเมื่อทำงานมูฟว่อนนั้น ได้ดูสไตล์การเขียน ความคิดของคน คุณกุหลาบใช้บทเรียนที่ Practical ที่สุดสำหรับ อ. สุภา หลังจากนั้นก็ให้ไปทำข่าวต่างประเทศ ก็ให้ฝึกกับคุณแฉวยิง เสวตทัศน์ ซึ่งเป็นนักข่าวภายในประเทศ

นักประพันธ์เวลานั้น พอตกเย็นก็จะกินเหล้ากันจนได้ฉายาว่า "นทน้อยในไร่ส้ม" อ. สุภาก็ได้ไป แต่ท่านไม่กินเหล้า และยังได้นั่งข้าง ๆ ผู้หลักผู้ใหญ่ เพราะท่านถือว่าท่านเป็นมั่งเปลว รอให้คนเอาความรู้ใส่ ซึ่งเป็นภาระ

ก่อนตัวชีวิตทางหนังสือพิมพ์ เมื่อมาพิจารณาทางด้านหนังสือพิมพ์ไม่ว่าจะเป็นอักษรสาส์น นิกรวันอาทิตย์ ไทยใหม่ในไทยใหม่เอง ได้มีการอ้างถึงเจงกิสข่าน ซึ่งน่าจะเป็นงานเรียบเรียงมากกว่างานแต่ง และคุณทวีก็เห็นว่าป็นงานเรียบเรียงมากกว่า ที่เด่นมากคือเมื่อทำนิกรวันอาทิตย์และอักษรสาส์น ซึ่ง อ. สุกัญญา เห็นว่านิกรวันอาทิตย์เป็นงานชั้นเยี่ยมของ อ. สุภา, ศิริมาเนศ

ในทัศนะของผม เห็นว่างานของท่านดีเด่นจริง ๆ คือ อักษรสาส์น ทำไมถึงเป็นอักษรสาส์น ผมมีเหตุผล

2 ประการ

ประการที่ 1 ผมถามตนเองว่า เห็นอะไรเป็นสิ่งสำคัญ คือถาม อ. สุภาว่าภูมิใจอะไรที่สุดในชีวิตหนังสือพิมพ์ อ. สุภาตอบว่า ผมภูมิใจอักษรสาส์น เพราะว่าป็นหนังสือที่มีแนวความคิดเข้มข้นในการเสนอสังจะต่อสังคม ส่วนนิกรวันอาทิตย์ มีคนสัมผัสสูงมาก ซึ่งท่านก็ชอบคุณในค่ายก๋ออง และท่านว่า ป็นหนังสือตัว ๆ ไปให้แนวคิดแก่บุคคล แต่เมื่อเทียบกับอักษรสาส์นแล้วไม่แจ่มชัดเท่าอักษรสาส์น แต่ป็นหนังสือที่ติดฉลาด

ในความคิดส่วนตัวผมก็คล้ายท่าน งานใดก็ตามที่คนรุ่นหลังยอมรับเอง ผมเห็นว่าอักษรสาส์นป็นหนังสือที่ได้รับการอ้างถึงมากที่สุด เมื่อเลิกยุคสมัยทางปัญญา หลัง 14 ตุลาคม 2516 มีหนังสือซึ่งมีเรื่องที่เคยตีพิมพ์มาแล้วในอักษรสาส์น ซึ่งเคยยอมรับได้อยู่ และมีการอ้างถึง ผมจึงเห็นว่าอักษรสาส์น ป็น Master piece ของ อ. สุภา และป็นนิตยสารทางวิชาการของไทยซึ่งแตกต่างจากนิตยสารทางอื่น โดยเฉพาะทางเศรษฐศาสตร์การเมือง

หนังสือที่องความรู้ทางวิชาการ ทางวิทยาศาสตร์สังคม ในการเสนอเรื่องลัทธิมาร์กซ์ ผมเห็นว่าอักษรสาส์นเด่นมาก เมื่อเทียบกับผู้ที่เสนอความคิดลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งมีจำนวนหนึ่งที่เสนอโดยเรียกตัวเองว่าคณะปฏิวัติ เสนอในลักษณะที่ อ. สุภาว่าโง่เขลาชวนเชื่อ คือขาดความเคารพผู้อ่าน

พูดถึงนามปากกาของ อ. สุภา บางท่านไม่ทราบว่าใช้ชื่ออะไรบ้าง ผมขออนุญาตทราบเรียน มี **"จิตติน รวรพชาติ"** **จิตติน รวรพชาติ** ส่วนใหญ่เขียนบทความทางวรรณกรรม และยังได้ถูกนำไปอ้างถึง

- แล้วยังมี **"นิทาน"** ใช้ในการแปลนิยายหรือเรียงเรียงนิยาย หรือเรื่องสั้น
- **"ส.ศ.น."** ใช้ในเดลินิวส์หลัง 2507
- **"อักษรธรรมสาส์น"** ความจริงคนไม่ค่อยคุ้นเคยชื่อเลย ใช้เขียนบทความในอักษรสาส์น ใช้เขียนบทความเกี่ยวกับปรัชญา
- ส่วนนามปากกาสุดท้าย **"จิเชษย์ รัตตะธาว"**

ในด้านการทำหนังสือ บทบาทที่จะเรียนก็คือนิกรวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นที่ชุมนุมของนักเขียนหลาย ๆ คน ป็นเวทีของนักเขียนเด่น ใ้มีส่วนเสริมสร้างความสามารถของคน คุณวิลาศ มณีวัต เรืองชื่อในคอลัมน์สายลม แสงแดด ซึ่งเติมคุณประหยัด ศ. นาคะนาค เขียน เมื่อเห็นว่าไปไม่ไหวคุณวิลาศ ซึ่งตอนนั้นยังเป็นนิสิตนักศึกษ้อยู่ เมื่อเห็นมีแววจึงได้ลองเขียนดู

เวลาไปสัมภาษณ์ท่านสุทธานาส ในฐานะนักหนังสือพิมพ์ที่มีสายตายาวไกล คุณสุภาภัก์ส่งคุณวิลาศ ลงไปให้สวนโรมาซ์ และไปสัมภาษณ์และตีพิมพ์ในนิกรวันอาทิตย์

อ. สุภา สนับสนุนให้คน ๆ หนึ่งมาทำงาน ซึ่งตอนหลังได้มากก็คือ รศ. แสงอรุณ รัตติกกร เริ่มตีมา
ร่วมในนิมิตร์อาทิตย์ คุณประยูร จรรยาจักษณ์ ก็ได้เขียนการ์ตูนและร่วมงานกันด้วย

คุณสุภาความคิดอย่างไรซึ่งในระยะหลังไม่ค่อยได้แสดงให้เห็นชัดนัก ท่านอธิบายว่านักประพันธ์ นักคิด ได้
เกิดมาในสกุลที่จะทำให้โลกมีความสุข ศิลปะของการประพันธ์ ศิลปินแต่ละคนต้องมีความเก่งตามธรรมชาติ (Natural
Gift) ความเก่งมาแต่กำเนิด แต่เชื่อกันว่าในระยะหลังที่ท่านมาศึกษาที่นิมิตร์ก็แล้ว แนวคิดของท่านอาจเปลี่ยนไป
แต่ท่านไม่ได้แสดงออก

เกี่ยวกับบทกวี ท่านไม่ยอมรับว่าท่านเป็นกวี ส่วนงานแปลมีหลายเรื่องทั้งแปลเรื่องสั้น และเรียบเรียง
อยากจะพูดถึงงานชิ้นหนึ่งซึ่งไม่มีงานชิ้นไหนทำได้รอบคอบรอบด้านเท่าชิ้นนี้ คือ การเขียนเรื่องกระท่อมน้อยลุ่มหอม ของ
ฮาร์เวียค บีเชอร์ สโตว์ อ. สุภา ไม่ได้เขียนในเชิงเล่าเรื่อง หรือแปลเรื่อง แต่มีการค้นคว้าผสมผสานว่า บีเชอร์
เขียนเรื่องนี้จากอะไร มีแรงบันดาลใจอย่างไร และมีผลต่อสังคมอย่างไร บรรยายการสรุป ๆ ตัวเวลานั้นเป็นอย่างไร
ไม่เคยเห็นงานเขียนชิ้นใดเกี่ยวกับกระท่อมน้อยลุ่มหอมได้ดีเท่าชิ้นนี้ อ. สุภาได้เอกสารข้อมูลทั้งหมดจากมหาวิทยาลัย
ซอร์บอนน์ ที่ฝรั่งเศส แล้วกลับมาเมืองไทยหลังจากมีนักหาข่าวลือเรื่องสวรรคต ตอนแรกจะตีพิมพ์ แต่ตีพิมพ์ไม่ได้
อาจจะด้วยสิสสรท่านปริศนาอย่างหนึ่ง และก็มีเรื่องยาวอีกเรื่องหนึ่ง งานชิ้นนี้เป็นงานต้นฉบับในอักษรสาส์นเล่มแรก และยังมี
มีงานบรรยายอีกชิ้นหนึ่งที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ท่านเตรียมเอกสารและอธิบายได้ลึกมาก งานนี้เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์สำหรับประวัติศาสตร์วิทยารวมไทย คือ อย่างไหนที่เรียกว่านิยายพันธุ์เทศ ? ในเวลานั้นมีนักเขียนท่านหนึ่ง
ชื่อนอกญาไม่ออกนาม ก็อยากจะแสดงออก เมื่อปี 2490 กว่า ๆ แล้ว ความคิดทางวรรณกรรมยังไม่ชัดเจน แต่มี
อิทธิพลหลังจากกละคอนของ ม.จ. อากาศคำเกิงใช้ฉากต่างประเทศเรียกร้องความสนใจของคน นักเขียนไทยจำนวนมาก
ก็พยายามเดินตามรอยนี้ ท่านนั้นก็เขียนและใช้ฉากของมอสโคว์ ตัวละครเด่นๆ ตั้งแต่เสนาธิการไปถึงแม่ม้า ซึ่งผม
จำไม่ได้ ท่านคงคิดว่าใกล้ ๆ แต่ อ. สุภาบอกว่าเป็นไปได้ เพราะถ้าเดินไปจริง ๆ คงจะเหนื่อยแน่ ๆ และ
อ. สุภาก็ได้วิจารณ์ ผลจากการวิจารณ์เป็นการเตือนความสำนึกของนักเขียนไทย ควรจะทำในสิ่งที่ควรทำ ถ้าไม่รู้จักควร
ศึกษาก่อน แล้วค่อยแสดงออก เพราะเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบ ไม่เฉพาะแต่งานแปลเท่านั้นรวมถึงงานวรรณกรรม
ด้วย ผลของงานวิจัยนี้มีผลต่องานวรรณกรรม ทำให้นักเขียนบางคนตั้ง ๆ เมื่อพบ อ. สุภา

งานวิจารณ์วรรณกรรมนั้น อ. สุภามีจุดยืนอยู่ที่การเป็นนักหนังสือพิมพ์ ท่านใช้เกณฑ์เจ็ดข้อของคณะตัว ๆ ไป
ท่านให้คำแนะนําเบื้องต้นในงานวิจารณ์ว่า ควรจะดูว่าเขาพูดเรื่องอะไร และแสดงออกอย่างไร และมีผลอย่างไร แล้ว
ขณะเดียวกันก็เสนอให้รู้เรื่อง สิ่งที่ไม่อาจจะเลยข้ามไป คือ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์หรือวรรณกรรม ท่านมีจุดยืนคือรัก
ความเป็นธรรม รักความเป็นจริง มองพัฒนาการที่แน่นอนของสังคมว่ามีพัฒนาการอย่างไร ดังนั้นจึงกลายเป็นศิลปินเพื่อ
ชีวิต และเพื่อประชาชนจริง

ในอักษรสาส์นนั้นมีเพื่อนท่านซึ่งมาร่วมงาน เช่น สอนหมาย ฐนตระกูล เขียนเรื่องเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็น
นักเขียนเก่าที่มาร่วมกับท่าน คุณสอนหมายก็เขียนเรื่องลง คุณติเรก ชัยนามก็เขียนเรื่องลง แสง เสนาตรงค์
วัฒนา พยัคฆ์มีหลายท่านเขียนเรื่องลง แต่ภายหลังก็หายไป เพราะลักษณะของอักษรสาส์นแสดงให้เห็นว่า ณ จุดไหน
อย่างคุณวัฒนาประกาศตัวเป็นเสรีนิยม รวมทั้งคุณแสง เสนาตรงค์ด้วย พอผู้อ่านเขียนแย้งหรือโต้มาคุณสุภาก็นำลง
เพราะถือว่าเป็นมารยาทหรือจรรยาบรรณอย่างหนึ่งให้สิทธิผู้อ่านไม่เห็นด้วย ในภาพที่จะมองในการวิจารณ์ในข้อที่แตก
ต่างกัน บางเรื่องก็ยอมรับ เช่น อ. เป็ลลิ่ง ณ นคร เขียนเรื่องข้อที่นำศึกษาทางการประพันธ์ ขณะเดียวกับนายผี

เห็นายเปลื้อง เขียนเรื่องข้อที่นำศึกษาทางการประพันธ์ นายฉีกเขียนเรื่องข้อไม่นำศึกษาทางการประพันธ์ คุณสมมติ เหล่านี้เป็นารยอมรับฟัง ซึ่งเป็นมุขกถิกที่สำคัญของ อ. สุธา

มองในแง่ความสัมพันธ์กับนักเขียนหรือนักประพันธ์อื่น ๆ ในช่วงชีวิตของ อ. สุธาในสมัยที่ทำงานวิทยุ ได้เคยให้รางวัลเรื่องสั้นโบว์แดง เรื่องสั้นโบว์แดงในนิภาวิทยุ นากล่าวถึงมาก มีเรื่องสั้นต่าง ๆ ผมเรียกถาม คุณจินดา สิริมาจะว่าตัดสินกันอย่างไร ซึ่งก็มี 2 ท่านคือคุณจินดา และ อ. สุธาเท่านั้น อ. สุธาได้ให้คุณจินดาอ่าน เบื้องต้นก่อน แล้ว อ. สุธาอ่านอีกที ก็ลงมติ เรื่องโรแมนติก หรือสะเทือนใจ แต่เรื่องเตนจริง ๆ ของ อ. อุดากรที่เหนือกว่าคือ เรื่องบนเนินแผ่นดินไทย ที่ตีพิมพ์ในอักษรสาส์น เมื่อ อ. อุดากรเสียชีวิต ชมรมนักประพันธ์ได้นำเรื่องบนเนินแผ่นดินไทยมาอ่านไว้อาลัย อ. สุธามีวิชาญาณที่คอยข้างเฉียบขาดในวรรณกรรม แต่ตัวท่านเองไม่ค่อยมีเวลาอ่านโดยตรง ก็จะอ่านผ่านโดยคุณจินดา

พินยา ว่องกุล :

การที่จะวิจารณ์เรื่องที่คุณธรรมเกียรติได้เขียนมา ประเด็นที่ อ. สุธาให้ดูเสมอคือ "การสรรเสริญบารมีนั้น เป็นการตั้งหน้าตั้งตาโฆษณาชวนเชื่ออย่างเดียว หรือจะเอาปรับใช้ผู้เขียนโดยเฉพาะ" นี่เป็นการแสดงถึงจุดยืน

อ. สุธา มักจะพูดอยู่เสมอว่า คนรุ่นใหม่ ต้องดีกว่าคนรุ่นก่อน และสิ่งใหม่ย่อมดีกว่าสิ่งเก่า ผมจะขอวิจารณ์เอกสารของคุณธรรมเกียรติ ได้แก่เรื่องราวทางด้านวรรณกรรม ซึ่งสามารถเขียนได้เป็นเล่ม ๆ แต่ที่คุณธรรมเกียรติสรุป 10 กว่าหน้า ทำให้ผมต้องไปศึกษาหนังสือที่ อ. สุธาเขียนไว้ คุณธรรมเกียรติสามารถค้นเอาความคิดของ อ. สุธาได้อย่างละเอียด และมีความครอบคลุมกว้างมาก

งานทางด้านวรรณกรรมมีทั้งด้านงานแปล งานแนะนำ งานแนะนำ งานด้านวิจารณ์ งานแนะนำนักประพันธ์ หักคะแนนทิศทางทฤษฎีวรรณกรรม งานวิพากษ์ ตัดสินคุณค่าทางวรรณกรรม งานเปิดโปงวรรณกรรม (งานเปิดโปงวรรณกรรม เช่น เปิดโปงเรื่องนิยายพันธ์ุเทศ)

ผมขอเสนออีกอย่างว่า ถ้าใครต้องการเสนองานของ อ. สุธา ผมเห็นว่า paper ของคุณธรรมเกียรติ น่าจะเป็น Introduction ในการนำข้างหน้า ผมขออย่าว่าทำไมจึงให้ความสำคัญใน paper ขึ้นมา เนื่องจาก paper ขึ้นมาได้สรุปมาจากบทความ ไม่น้อยกว่า 30 เรื่อง

สิ่งที่คุณธรรมเกียรตินำมากล่าว บอกถึงแรงจูงใจที่ อ. สุธาที่เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ต่อต้านวรรณกรรม ลัทธิมาร์กซ์ อิทธิพลความคิด เบื้องต้นมองปัญหาและเป็นวิพากษ์วิจารณ์งานของ อ. สุธา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคืองานวิจารณ์วรรณกรรม กับวิพากษ์ (วิพากษ์อาจารย์ถือว่าเป็นการตัดสินว่าดี หรือไม่ดี) การวิพากษ์วรรณกรรมเริ่มต้นมีในอักษรสาส์น

ผมจะยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้คำคลุมกว้าง ของคุณธรรมเกียรติ เช่น บุคคลิกในลักษณะทางถ้อยคำ คนตัว ๆ ไปอ่านอาจจะไม่เข้าใจ เพราะเป็นประวัติชีวิตของคน ๆ หนึ่ง กาวที่ อ. สุธา เคารพความคิดเห็นของคนอื่น แม้แต่คนอายุน้อยกว่า อ. สุธาก็ยังยกมือไหว้ ซึ่งหลาย ๆ ท่านคงประสพมาแล้ว ขณะเดียวกันในการอภิปราย อ. สุธา จะใช้คำว่าแลกเปลี่ยนทัศนะการอธิบาย

ด้านการวิจารณ์ไม่ได้วิจารณ์รุนแรงอะไร นอกจากบางชิ้นซึ่งหนีไม่ได้จริง ๆ อย่างกรณีของวรรณกรรม พันธุ์เทศ อัธมย์หนีไม่ได้ คือ ผู้เขียนไม่มีความรู้เลย เป็นการเอาสิ่งต่าง ๆ มาตัดต่อกับสถานที่ตามความเป็นจริง ซึ่ง ผู้เขียนก็โกรธ แต่ต่อหลังท่านก็ตี และยังมีข้อเขียนของท่านในหนังสือพจนานาลย์อยู่

ด้านการมองผลงานของ อ. สุกา มองหลาย ๆ ด้าน ผลงานของ อ. สุกา ที่เด่นคืองานด้านหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ "นักหนังสือพิมพ์" นี้ไม่เพียงแต่รวบรวมบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ แต่ยังรวบรวม จรรยาบรรณทางด้านหนังสือพิมพ์อย่างละเอียด ประเด็นหนึ่งคือภูมิธรรมหนึ่งเป็นความรักต่อวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นความปรารถนาดีที่มีอยู่ปฏิบัติสม่ำเสมอ ตลอดชีวิตของ อ. สุกา ท่านได้ปฏิบัติภูมิธรรมนี้โดยตลอด จนท่านเสียชีวิตไป

พูดถึงจุดยืน ท่านจะพูดว่าเป็นจุดยืนของสามัญชนคนธรรมดา หรือเป็นจุดยืนของสามัญชนคนเคเตเตน ถ้าใคร มีความคิดแบบลัทธิมาร์กซ์ อาจจะสรุปไปว่า ท่านเอาจุดยืนของชนชั้นกรรมาชีพมาแบ่ง มาวัดคุณค่าของวรรณกรรม ถ้า ศึกษากาการวิจารณ์อื่น ๆ จะเห็นว่าท่านมองจุดยืนเพียงเงื่อนไขหนึ่ง ในสถานการณ์อย่างนั้นควรจะวิจารณ์อย่างไร ผมคิดว่า อิทธิพลแบบนั้นท่านได้ความคิดมาจากลัทธิมาร์กซ์เหมือนกัน แต่ละเงื่อนไข แต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นจริงอย่างไร ซึ่งไม่ เหมือนกับจุดยืนของพรตค่างพรต ซึ่งมองวรรณกรรมด้านเดียว

การมองวรรณกรรมนี้จะมองด้านเดียวไม่ได้ มันมีความรู้สึกของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ การใช้รูปแบบ การประพันธ์อีกเยอะแยะ ด้านองค์ด้านจุดยืน เราอาจต้องปฏิเสธวรรณกรรมทั้งหมดในประวัติศาสตร์ของไทย เช่นพระลอ ผมอาจมีความเห็นแย้งกับ อ. สุกา เพราะพระลอผมมองในด้านรูปแบบ รูปแบบและธรรมชาติของมนุษย์เข้ากันได้ ธรรมชาติของมนุษย์แสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศ แต่ลักษณะของการแสดงออกทางภาษามันเข้ากันเป็นเรื่องหนึ่งได้ ถ้าเอา ธรรมชาติของมนุษย์มาวัดก็อาจเกิดเป็นเหตุพิพาทหนึ่งมาได้

การมอง อ. สุกา ที่นำมามองอีกอย่างหนึ่ง คือ Editor ท่านมีความพยายามมาก ผมไปเจอเรื่องแปล 2-3 ชิ้น พบว่า อาจารย์พยายามจะปรับให้เรื่องสั้นอัธมย์อารกคือ จากหนังสือ "นางชยาบาลสนม" เห็นได้ชัดว่า อาจารย์จะ ใช้ตัวนี้ * ทั่ว ๆ ไป บรรยายสภาพเหตุการณ์ทั้งหมด แต่พอถึงเรื่องเศร้าใจ อาจารย์จะลดตัวเล็กทันที ใช้ตัวจิ๋วบ้าง หรือเรื่องที่แสดงถึงความเข้มแข็ง ความโกรธ เสียงตะโกน จะเพิ่มขนาดของตัวอักษร ส่วนตัวเอนจะใช้บรรยายขั้นต้น ของแต่ละวรรค แต่ละช่วงของเหตุการณ์ เช่นฉากโศกไปแล้ว ฉากใหม่ก็ใช้ตัวเอนขึ้นมา ส่วนคำพูดที่ต้องการจะเน้นก็ ใช้ตัวอักษรดำ การอ่านแบบนี้ ถ้าถึงตอนเศร้า อักษรก็จะหล่นวูบลงมา แต่ถ้าเกิดเสียงตะโกน หรือร้อนรนแรงขึ้นมา ก็จะเป็นตัวใหญ่โศกขึ้นมา เป็นระยะไป แต่ก็ไม่ทราบว่าทำไมจึงไม่มีผลถึงคนรุ่นหลังที่จะสืบทอดต่อมา ผมก็สนใจอยู่เหมือนกัน

วิทยากร เชียงกูล :

ผมคิดว่าคุณสุกามีจิตใจเป็นนักวิพากษ์วิจารณ์ งานของคุณสุกามีคุณภาพเกี่ยวกับวิชาการและนักหนังสือพิมพ์ ในทัศนะของผม คุณสุกาไม่แยกสิ่งเหล่านี้ ในสมัยก่อนไม่มีศัพท์อย่างนักวิชาการ นักวิชาการ ตั้งขึ้น คุณสุกาจึงใช้คำว่า นักหนังสือพิมพ์ แต่ความจริงแล้วนักหนังสือพิมพ์ที่ดีต้องเป็นนักวิชาการ ไม่งั้นเป็นนักหนังสือพิมพ์จิตใจไม่ดี

* เป็นศัพท์ในการสั่งแบบ, ขนาดหรือลักษณะของตัวอักษรในต้นฉบับ ใช้กันในวงการพิมพ์หนังสือโดยทั่วไป-บก.

การมองอย่างวิพากษ์วิจารณ์ที่คุุณพิทยาเสณมั้น ถ้ามองจากจุดยืนด้านเดียวอาจมองแบบมาร์กซิสต์ คือ เพื่อชีวิตอย่างเดียวหรือไม่ กล่าวโดยทั่วไปนักเขียนในยุคเก่ามีข้อจำกัดทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจิตร ภูมิศักดิ์ เอง ก็ใช้ทัศนะแบบนั้นมอง ในแง่หนึ่งเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ต่อการแสดงออกศิลปะเพื่อศิลปะ ซึ่งโหมแวมาก่อน หรือกระแสของวรรณกรรมที่มอมเมา หรืออ้างว่าบริสุทธิ์

สิ่งหนึ่งที่น่าจะศึกษาได้เป็นประวัติศาสตร์บางช่วง ไม่ใช่มองว่าอันนี้เป็นความรู้มัย ต้องยอมรับ ต้องยกไว้ งานแต่ละชิ้นแต่ละยุคสมัยขึ้นอยู่กับความคิดของแต่ละคน บางทีออกมาไม่มีคนอ่านเลย งานของเสนีย์ เสาวพงษ์ในบางช่วงก่อน 14 ตุลา มหาวิทยาลัยเอาไปวางไว้ในชั้นหนังสือคู่มือศึกษา ทั้งที่เป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ยิ่งใหญ่มาก เพราะฉะนั้นผมมันไม่เหมือนกัน

ถ้ามองคลุมการงานเขียนให้รอบด้าน ก็จะมีประโยชน์มากในทางวิเคราะห์วิจารณ์มากขึ้น

ธรรม์เกียรติ กันอริ :

ประเด็นปัญหาศิลปะเพื่อชีวิตหรือเพื่อประชาชน อ. สุธาอยู่ในกระแสหลัง 2490 กว่า ๆ ที่คิดในเรื่องนี้
 อ. สุธาคิดเห็นอย่างไร ? มีพัฒนาการต่อจากนี้หรือไม่ ? ผมเห็นว่าในหนังสือ **แนวหนังสือ** ที่ท่านให้สัมภาษณ์ ว่าด้วยการวิจารณ์วรรณคดีโบราณนี้ ตัวท่านยังยืนยันความคิดนี้อยู่ ผมอาจจะมีความเห็นต่างกับคุณพิทยากร และคุณพิทยาด้วย
 อ. สุธาบอกไว้ว่า "นักวิพากษ์วิจารณ์ในสำนักคิดเก่า ส่วนใหญ่ที่ยกย่องวรรณกรรมเก่า ๆ หลายเรื่อง เป็นวรรณคดีสูงส่งที่เต็มไปด้วยความไพเราะเพราะพริ้ง ถ้อยคำ หรือไม้ก็เต็มไปด้วยข้อเนือง เนือง โดยแม้เมื่อแปลตรง ๆ แล้ว ก็เป็นคำลามกเกี่ยวกับการเสพเมถุนดี ๆ นี้เอง วิจัยยกย่องเชิดชูความไพเราะเพราะพริ้งเสียจนไม่คำนึงถึงเนื้อหา เช่นว่านี่คือการตกลงไปในปลักของการโฆษณาชวนเชื่อ โดยเจ้าตัวมิได้สำนึก รูปแบบที่ไพเราะเพราะพริ้งนั้นแหละคือหลุมพรางคือปัจจัยอย่างหนึ่งของการโฆษณาชวนเชื่อ ถ้อยคำที่ว่ากันว่า ข้อเนืองอย่างคนคายนั้น มันรับใช้ใคร สายตาของนักวิพากษ์วิจารณ์ในสำนักคิดเก่า ๆ ซึ่งพราสแล้วจนกระทั่งลุ่มหลงงมงายไปเฉพาะสิ่งหลอกลวงแห่งรูปแบบ จึงไม่อยู่ในวิสัยที่จะมองออกเลย" ตัวอย่างที่ท่านยกคือลิลิตพระลอ พอถึงบทอัศจรรย์ เราไม่กล้าแปลคำต่อคำ เป็นภาษาไทยปกติ เพราะมันเข้าองค์ประกอบอย่างที่ว่า อ. สุธาว่า

ผมคิดใจประเด็นนี้เหมือนกันว่า เราจะมีส่วนที่ต่อวรรณคดีโบราณอย่างไร ความคิดนี้ลงใน **โลกหนังสือ** ที่คุณสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็น บ.ก. อยู่ พอเขียนเสร็จมีคนได้ วิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีโบราณของ อ. สุธาด้วย

ถ้ามองโดยไม่เอารูปแบบอย่างเดียว เอาเนื้อหาด้วย ผมคิดว่าผมคล้อยตาม อ. สุธา แม้ว่าชั้นเชิงศิลปะในลิลิตพระลอจะสูงส่งมาก ในเนื้อหาเป็นเนื้อหาเพื่ออะไร มองวรรณกรรมในทางการเมืองว่ารับใช้ชนชั้นไหน และถ้าคนทั่วไปอ่านแล้วจะมีส่วนเบี่ยงเบนทัศนคติ คือไปลุ่มหลงโลกีย์วิสัยโดยไม่สนใจปัญหาบ้านเมืองหรือเปล่า

อีกอันหนึ่ง ท่านยืนยันความคิดนี้จนตาย มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แน่นอน แต่ในัจจุบันมีความจำเป็นอะไรที่ให้นักเรียนด้วย มีเรื่องอื่นว่านี้หรือไม่ วรรณกรรมถูกสร้างขึ้นมาก เราไม่ลบล้างวรรณกรรม คือว่ามีอยู่ทางประวัติศาสตร์ แต่นักภาคือการทำสิ่งที่อยู่ในประวัติศาสตร์มารับใช้ในปัจจุบันได้มัย นี่คือประเด็นที่เห็นว่านักวิจารณ์เหมือนกัน แต่ถ้ามัวมัวในการต่อสู้ทางการเมืองที่แหลมคม เราจะเอาอย่างไร

ผู้เข้าร่วมสัมมนา :

ตอนที่ได้อ.สุภาไปนั้น ไม่ได้หวังผลอะไร เหตุผลที่ อ.สุภาอ้างไปนั้น คิดมันไม่เห็นด้วย ถ้าจะเอาศิลปะแล้วตกลง แต่ถ้าเอาเนื้อหาแล้วรับไม่ได้ ที่จริงแล้วเราไม่สามารถที่จะแยกเนื้อหาและศิลปะออกจากกันได้ ถ้าแปลแล้วแย่มาก อันนี้คือการศึกษาวรรณคดีที่ผิด คือเราไม่แปล เราศึกษาว่าคำ เป็นอุปมาของอะไร เช่นเราบอกว่าได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทนั้น แสดงว่าเราเองกษัตริย์อย่างไร

ที่มาที่วรรณคดี เราไม่ได้มองว่ามนุษย์คืออะไร ถ้าดูที่ลิลิตพระลอ เราไม่ได้ดูว่าทั้งเรื่องจนอยู่ตรงนั้น ไม่ใช่มีเฉพาะเรื่องการร่วมเพศ เริ่มตั้งแต่มนุษย์มีแรงที่เกิดจากข้างใน แล้วแรงนั้นก็ยิ่งใหญ่จนชีวิตก็ยอมสละ การต่อสู้ของคนที่ตัวเองซึ่งเป็นด้านในส่วนของมนุษย์ คนมีวินัยขณะตลอดเวลาหรือใจ ? คนมีโอกาสรักษาและมีความห่วงใยก็นำไปสู่ความหมายของชีวิต ไม่ได้จบลงที่การร่วมเพศ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าพระลอทำไปถึงไหนนะ เป็นถึงกษัตริย์ที่กษัตริย์ยังช่วยตัวเองไม่ได้ หมายความว่าผู้เขียนลิลิตพระลอนี้ ไม่ได้มองว่ากษัตริย์ไม่มีวินัยนะ ถ้าเป็นอย่าง Conditional พระอิศวรต้องเหาะลงมาช่วย แต่เป็นเสัจจนยอม กษัตริย์ก็มีวินัยนะ เอาชีวิตตัวเองแลกที่ตรงนั้น ที่คิดได้อ. สุภา นั้นคิดมันได้ศิลปะ แต่ได้เนื้อหา เนื้อหาของชีวิตที่ไม่มีข้อยกเว้นแม้แต่จะเกิดในสิ่งที่สมมติว่าเหนือคนทั่วไป

ผู้ดำเนินการอภิปราย :

ก็แสดงว่า เมื่อเข้าพูดว่า อ. สุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่ตอนนี้กำลังกินแคตชาวิชาการเหมือนกัน กลายเป็นว่าผลงานของ อ. สุภาที่มีความหมายในทางวรรณกรรมวิจารณ์ นั้นหมายความว่า อ. สุภา เป็นนักวรรณกรรมวิจารณ์ด้วยหรือเปล่า ก็สรุปว่า คงใช่แน่นอน

ผมอยากจะตะล่อมประเด็นนี้หลากหลาย ที่จะอภิปรายเรื่องศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชนในวันนี้ เพราะเป็นเรื่องที่ยืดยาวไม่จบสิ้น ไม่อยากที่จะให้อภิปรายในวันนี้ แต่ถึงอย่างไรแนวความคิดของ อ. สุภาในเรื่องนี้ น่าจะศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไป

ผู้เข้าร่วมสัมมนา :

ผมเป็นเพื่อนกับเขาแต่เป็นเพื่อนห่าง ๆ แต่จะเรียนว่าเมื่อได้อ่านประวัติที่คุณจินดาเขียนสุดดีไว้ ผมก็อยากจะย้อนไปถึงชีวิตที่เขารู้จักคุณสุภา มาตั้งแต่เด็ก ๆ เรียนโรงเรียนสุขศาลายา ห่างกันทีเดียว ผมก็อยู่วัดทองนงศ์ ได้ไปอ่านหนังสือพิมพ์ แถวร้านนายพร้อม เยียวยา จนกระทั่งไปเข้าสวนกุหลาบ จุฬาลงกรณ์ ก็ใกล้ ๆ กัน ผมอยากจะเรียนว่า ผมไม่เคยเห็นคุณสุภาคุยอะไรมากมายเลย คุณสุภาเป็นคนอ้อมตัว หรือจะเป็นคนเก็บตัว หรืออย่างไรก็ตามเป็นเหตุให้ผมไม่ค่อยรู้จักคุณสุภา เพิ่งมารู้จักเมื่อ 2, 3 ปีนี้เอง เพราะเขียนเกี่ยวกับท่านปริศนามาย เพราะท่านเอาชื่อของท่านเขียนเป็นนามปากกาต่าง ๆ ขนาดผมชอบอ่านอย่างอักษรสาส์น ก็ไม่เคยคิดว่านามปากกาจะเป็นของคุณสุภา ผมอยากจะทำเกี่ยวกับคุณสุภา เมื่อตอนเด็ก ๆ ที่ไปซื้อหนังสืออาน์ที่ร้านพร้อม เยียวยา อะไรนั่น ชื่อจริงคือนายพร้อม ช่วย-เยียวยา และร้านนั้นผมไม่แน่ใจว่าจะใช้คำว่าร้านพร้อมนั้น หรือช่วยเยียวยา ยังไม่ได้ไปสอบถาม เมื่อไปเรียนที่สวนกุหลาบ และต่อมาเรียนจุฬาลงกรณ์เพียงปีเดียว เขาเรียนอักษรศาสตร์ ผมเรียนวิทยาศาสตร์อยู่หอพักใกล้ ๆ กัน ก็คุยกันบ้าง เนื่องจากที่ว่าคุณจินดา พรหมกลีกร ก็เป็นเพื่อนได้ ๆ กับผม มาจากสวนกุหลาบด้วยกัน เขาเป็นสารนิยกร

หนังสือของจุฬาฯ ก็อาจเป็นมูลเหตุที่คุุณสุภาไปช่วยเหลือคุณจินดา จนอาศัยบ้านอยู่ ซึ่งอาจทำให้คุุณสุภารักคุณจินดามากมาย ต้องเอาชื่อคุณจินดามาเป็นหัวใจ

เนื่องจากคุุณสุภาเองเป็นคนเก็บตัว และไม่ค่อยใช้สื่อจริง ทำให้ผมไม่อาจทราบว่าคุณสุภาเป็นนักหนังสือพิมพ์ใหญ่ แต่ที่เรียนไม่จบชั้น ผมเห็นว่าเขาเป็นนักอ่านมีความรู้ดีนะ แต่สมัยนั้นสื่ออิทธิพล หรือจะเรียกว่าผู้นำวิชาการ มหาวิทยาลัยเป็นนักคิดเขาเรียกพวกนักเขียนนี้ "แก" หั้งนั้นเลย ผมก็โดนเรียก เดินไปตามถนนถ้าทำหนังสือผ่านมาแล้วไม่คำนึงถึงกลางถนนก็ต้องเรียกกันไปเล่นงานเวลากลับ อาจจะเป็นมูลเหตุให้คุุณสุภาไม่อยากเรียนให้จบก็ได้ละครับ แต่ผมไม่ได้ซักถามเขาว่าทำไมเรียนไม่จบ ก็ตอบไม่ได้

วรศักดิ์ มหัทธโนบล :

ผมมีคำถามจะซักถาม ที่คุุณธรรมเกียรติพูดถึง อ. อุดการ และพูดถึงความเกี่ยวข้องของ อ. อุดการที่มีต่ออักษรสาส์น ผมอยากทราบถึงการพิจารณาเรื่อง "สัญชาติญวมิต"* ครับ

สุชาติ สวัสดิ์ศรี :

เกี่ยวกับการพิจารณาเรื่องที่ดีของนั้น ผมในฐานะที่ทำหนังสือ และคุุณสุภาก็เป็นนักทำหนังสือ ผมก็ได้รับการเรียนรู้จากคุุณสุภามาไม่น้อย ซึ่งตอนนั้นคุุณสุภาอยู่อาณานิคมแล้ว ไม่ว่าคุุณสุภาจะเป็นนักคิดมาร์กซิสต์ซึ่งคุุณสุภาอ้างเสมอ แต่เมื่อมองดูลักษณะต่าง ๆ ของท่านแล้ว ในแง่ของการเป็นนักหนังสือพิมพ์ เป็นบรรณาธิการ พิจารณาโดยใช้หลักของความ เป็นมนุษย์ เป็นเครื่องตัดสิน ถ้าใจชุดยีนของชนชั้นกรรมาชีพมาตัดสินสัญชาติญวมิตละก็ ถ้าใครเป็นบรรณาธิการไม่ว่าอะไรจะได้ลง สัญชาติญวมิตของ อ. อุดการ แต่สุภาให้ลง

ในความหลากหลายของความเป็นสุภา ศิริมาธนะ ในฐานะเป็นมนุษย์ที่มองแล้วจะเห็นได้จากจุดนี้ ทำให้เส้นทางชีวิตของสุภา ศิริมาธนะเปลี่ยนแปลงไปในหลายประเด็น ซึ่งเป็นเรื่องปลีกย่อย

ผมมีข้อสังเกต ในการเสนอ paper ของคุุณธรรมเกียรติ และการวิจารณ์ของคุุณจิตติยา ในแง่ของการวิจารณ์ข้างตางบางจุด ผมคิดว่าคุุณธรรมเกียรติใช้เวลาเขียนเอกสารค่อนข้างน้อย คุุณธรรมเกียรติ จึงมองคุุณสุภา ในด้านกว้างมากกว่าด้านลึก คือ เบื้องต้นเราต้องรู้อะไร ข้อมูลเสียก่อน คุุณธรรมเกียรติได้ทำในด้านนี้ แต่ในแง่ปลิกมีหลายประเด็นในแง่ของหนังสือพิมพ์ เศรษฐศาสตร์การเมือง และวรรณกรรม โดยเฉพาะทางด้านวรรณกรรม ผมก็ถือว่าผมเป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่โดยจิตใจแล้วผมเป็นนักวรรณกรรม แต่สุภา ผมถือว่าเขาเป็นนักวรรณกรรม แล้วแต่ว่าจะเอาประเด็นไหนตัดสินกัน

* เรื่อง "สัญชาติญวมิต" เป็นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาพิศดารในยุคนั้น คือ เป็นเรื่องที่ถูกกล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงทางเพศระหว่างคนกับสุนัข เนื่องจากเนื้อหาดังกล่าวนี เป็นเหตุให้ชมรมนักประพันธ์ในสมัยนั้น ถึงกับเรียกประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาสถานะของเรื่องสั้นเรื่องนี้ การประชุมครั้งนี้ ทำให้เกิดการ Walk out ของนายอัศนีชัย พลจันทร (นายมี) ด้วยความไม่พอใจต่อการที่ ๆ ประชุมไม่เชิญ อ. อุดการ (ผู้ประพันธ์เรื่องสั้นเรื่องนี้) เข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงเหตุผลในการประพันธ์ ซึ่ง "นายมี" ถือว่าเป็นการไม่ให้ความเป็นธรรมต่อ อ. อุดการ-บก.

กำหนดในแง่ การเขียน มีต้นแบบของตัวเอง แม้จะบอกว่าเป็นนักศึกษามาร์กซิสต์ก็ตาม สุนามิ ระบบความคิดที่ชัด ใช้ภาษารัดกุม พิถีพิถันวรรคตอน ย่อหน้า เครื่องหมายต่าง ๆ ลักษณะของความคิดที่ปรากฏอยู่ในทางวิจยวเฒวฒรณอักษรสาศร ซ้อเขียนต่าง ๆ ทางด้านหนังสือพิมพ์ ผมคิดว่า คุณสุภาได้ความคิดของสำนักคิดอังกฤษ ในรุ่นต้นศตวรรษที่ 20 คือ โรแมนติก แบบก้าวหน้า สำนักคิดแบบกลุ่มเฟเบียน

วิธีการเขียนของเขาเริ่มจากโรแมนติกเป็นเรีย ลิสติก และรุ่นที่ทำอักษรสาส์น ก็เป็นโซเซียลเรียลลิสต์ จากการพิจารณาเรื่องบางเรื่อง คือ ลักษณะจุดยืนที่แสดงออก สุภาก็ยังมีความหลากหลายที่จะสรุปเป็นสูตรสำเร็จไม่ได้ เช่น เรื่องของ อ. อุดการ เมื่อมองอักษรสาส์น และนิราศวันอาทิตย์แล้ว ในแง่ทางด้านวรรณกรรมให้อิทธิพลต่อคนรุ่นใหม่อย่างไร หลังจากที่ผมเริ่มคิดต่อทางจดหมายเมื่อ พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา ในเรื่องของความเอื้ออารีของคุณสุภา เป็นสิ่งซึ่งปฏิเสธไม่ได้ที่จะให้คำแนะนําโดยไม่สั่งสอนออกมาโดยตรง

อิทธิพลของสุภา ศิริमानนท์ มีต่อการนำเสนอมุมมอง ลักษณะแนวคิดของอักษรสาส์นที่ประทับใจคนรุ่นหลัง คือ เป็นแนวคิดของตัวเอง ใครสนใจวรรณกรรม ทฤษฎีการเมือง ด้านปรัชญาที่สามารถศึกษาได้ ในลักษณะวิทยาศาสตร์สังคม บทกวีวรรณกรรมก็จะเป็นจิตใต้สำนึกอีก ๆ ให้ผมทําสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ในช่วงที่ต่อจากคุณสุภาคุณสุภา สิววัชร์

อีกประเด็นหนึ่งที่คุณธรรมเกียรติมาจะกล่าวถึง ก็คือบทบาทของผู้อยู่เบื้องหลังของการเป็นสุภา ศิริमानนท์ มีอย่างไรบ้าง ผู้อยู่เบื้องหลังหมายถึงผู้ใกล้ชิดที่สุด อักษรสาส์นในฐานะของการเป็น Editor Ship มีอยู่ 2 คน (คุณธรรมเกียรติมาจะสัมภาษณ์คุณจินดาเก็บไว้) ในเรื่องของความสนใจวรรณกรรม ไม่ใช่เหตุบังเอิญ แต่เป็นเรื่องที่สุภาตั้งใจอยากเป็นนักประพันธ์ และเกิดขึ้นสูงสุดเมื่อได้พบเพื่อนคนหนึ่งซึ่งอุปการะสุภา คือจินดา พรหมภักดิ์ เพื่อนคนนั้นก็เป็นักประพันธ์ แต่อายุสั้น คุณสุภายังได้ทํานางีสือในงานศพเพื่อน ให้ชื่อว่า "นิมิตกาครด" คุณสุภาก็เขียนกล่าวนําในแง่โรแมนติก ซึ่งทําให้คุณจินดาซึ่งเป็นคู่ชีวิตต่อมา ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ก็อยากรู้จักด้วย ผมคิดว่าเพราะอิทธิพลของหนังสือเล่มนี้ซึ่งผมได้รับแจกในงานศพของท่าน ซึ่งท่านได้บอกไว้เอง

ความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยา ที่ให้กำลังใจกันมีบทบาทอยู่ไม่มากนักก็มอญ ครั้งหนึ่ง ผมจำได้ว่า เมื่อคุณสุภาอยู่ภาคเหนือ ผมเป็นบรรณาธิการ เพิ่งเริ่มเป็น บ.ก. ที่สังคมนศาสตร์ปริทัศน์ คงเพิ่งขึ้นมา ก็ติดต่อเสถียร จัตุมหาร เสถียรก็ติดต่อผม (ดูเหมือนจะมีคุณวิภากร เชียงกูลด้วย) บอกว่าอยากจะพอมายากรู้จักนักเขียนรุ่นใหม่ ก็คุยกันไป ทําหยุดถึงอักษรสาส์น คุณสุภามีบทบาทไม่มอญ ในแง่ของการเขียนด้วย คุณจินดาเป็นนักวิจยวเฒวฒรณอักษรสาศร ครั้งหนึ่งเคยวิจยงานของฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ซึ่งฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ โกรธมาก โกรธสุภา เพราะคิดว่าสุภาวิจยงาน แต่สุภาบอกว่าไม่ใช่ ผมเขียนคือภรรยาของข้าพเจ้าเอง เขียนลงในอักษรสาส์น อันนี้แสดงว่า เป็ประเด็นที่เมื่อมองบทบาทของวรรณกรรมแล้ว ผู้ที่อยู่เบื้องหลังใกล้ชิดมาจะมีอิทธิพลซึ่งกันและกันเสมอ

อีกประเด็นหนึ่ง ในแง่ของเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งคุณสุภาสนใจอย่างยิ่ง จุดยืนของสุภา คือมักจะหลีกเลี่ยงไม่ให้คำว่า ชนชั้นกรรมมาชีพ การไม่ใช้คำนี้จะแสดงว่าคุณสุภาเป็นมาร์กซิสต์หรือเปล่า อันนี้เป็กรอบของเศรษฐศาสตร์การเมือง

นัยการพระคุณเจ้า กราบเรียนครอบครัวศิริมาธดี และมีตร่วมคิดทุกท่าน มีปัญหาที่คิดค้างมาแต่เจ้าพ่อผมไม่อยู่ คือในการประเมินเจตนาชั้นการราชาศัพท์กับลัทธิมารักเราจะประเมินกันได้อย่างไร เป้าหมายอันหนึ่งของคำตอบจะอยู่ในช่วงเวลานี้ เราจะนิยามคำว่าชนชั้นการราชาศัพท์ และลัทธิมารักอย่างไร จะเป็นเรื่องที่ต้องพูดต่อไป

ด้านของเศรษฐศาสตร์การเมือง ต้องกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับผมและอาจารย์สุภา ผมเคารพนับถืออาจารย์ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บุกเบิก ส่วนเราก็ได้เป็นผู้ติดตามและค้นคว้าพัฒนาต่อมา ในความสังเวชในส่วนตัวที่จะถือว่าได้รับบทเรียน อบรมสั่งสอน จาก อ. สุภา คิดว่านอกจากความสังเวชส่วนตัว และมีตรากที่อาจารย์ให้แล้ว ดูเหมือนผมจะไม่ได้รับเลย เพราะรู้จักกันลึกมาก แม้ว่าจะรู้จักตั้งแต่ปี 1980 แต่ผมไม่ได้อยู่ เมื่อกลับมาและได้รับมอบหมายทางด้านเศรษฐศาสตร์ การเมืองก็มีข้อจำกัดค่อนข้างมาก

ในช่วงไม่กี่เดือนมานี้ มีนักศึกษานานาชาติ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือคุณภาพร อติวาณิชพงศ์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองไทย ในช่วง 50 ปี คือช่วงปี 2475-2525 ซึ่งคุณภาพรก็ได้ไปสัมภาษณ์ อ. สุภาด้วย สิ่งใหม่ได้มาส่วนหนึ่งได้มาจากคุณภาพร และขอเขียนตีพิมพ์ เขียนไว้ในบ้านไม่วูโรย

ขอเขียนตีพิมพ์ใช้เป็นข้อมูลชั้นเรื่องเท่านั้น เพราะว่าเราไม่ได้มาจากปากคำสุภาเอง การที่จะมากดเบี่ยงว่า อ. สุภา เป็นนักเศรษฐศาสตร์การเมืองหรือไม่ ผมคงจะอยู่ในฐานะที่ตอบอะไรได้ไม่มากนัก

ถ้ากล่าวถึงข้อจำกัดในตอนต้นแล้ว ที่มาเสนอ paper นี้ เสนอเพียงด้านกว้างเท่านั้น เป็นการขอความรู้ในด้านลึกจากเพื่อนร่วมสัมมนา ท่านเหล่านั้นอาจจะให้การชี้แนะก่อนที่จะศึกษาต่อไป

ปัญหาอยู่ที่ว่า การที่เราจะไปศึกษาแนวคิดของคนคนหนึ่งที่มีผลต่อกระแสมโนทัศน์ของคนในสังคม สำหรับการศึกษ ผมขออภัยว่า อ. สุภา เป็นนักคิดด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง และสังกัดสำนักวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ด้วย เมื่อย้อนไปแล้วในช่วง พ.ศ. 2490 นักคิดที่จะเสนอผลงานในด้านนี้ไม่มีเลย

เมื่อไปถึงขบวนการเศรษฐศาสตร์ หนังสือทฤษฎีศาสตร์เล่มแรก ของพระยาสุริยานุวัติ ก็ถูกแบนไปโดย ร.6 หลังจากนี้วิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองที่สอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อปี 2475 การสอนเศรษฐศาสตร์ และลัทธิเศรษฐกิจก็หยุดไป เมื่อมีการรัฐประหารปี 2490 โดยจอมพล ป.

ข้อจำกัดต่าง ๆ หลาย ๆ ด้านที่เขียนมาเป็นผลงานของ อ. สุภาเอง แม้ว่าจะงานชิ้นหลังสุดปี 2518 ถ้าช่วงเวลาอาจจะห่าง แต่อาจเป็นกระแสเดียวกับช่วงต้น ๆ ก็ได้ ผมคิดว่าผมมีการแนะนำเสนออย่างนี้ ผลกระทบของงานชิ้นอื่น ๆ ไม่ได้อยู่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้น เพราะผลงานก็ยังมีการนำมาตีพิมพ์ และหามาอ่านกัน หลังจากรัฐประหาร 2490 แล้ว ก็ห้ามสอนวิชาลัทธิเศรษฐกิจ แม้ว่าจะมีลัทธิมารักขมoyerมาก แม้ว่าวิชาเศรษฐศาสตร์ จะมาเริ่มอีกครั้งเมื่อ 2500 ในยุคจอมพลสฤษดิ์ เมื่อมีการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เศรษฐศาสตร์ที่ศึกษาก็คือเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่

เมื่อเรามองว่ากระแสดความคิดนี้มีทั้งต่อเมืองและชาตคอน ผมในฐานะเจ้าของผลงานชิ้นแรก ซึ่งเรียกว่า Capitalist ซึ่งเอามาพิมพ์ใหม่ครั้งที่ 3 นักคิดรุ่นใหม่ ๆ ที่มีแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองก็ต้องไปอ่านผลงานเรื่องนี้ด้วย แม้ว่า จะมีความยากลำบากในภาษาที่ใช้ก็ตาม กระแสของสิ่งที่เรียกว่าเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์การเมืองของสำนักวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ มีต้นมาจากมหาวิทยาลัย มากกว่าในมหาวิทยาลัย ถือว่ากลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองก็เป็นตัวแทนความคิดอันหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่แนวความคิดทั้งหมด

อันนี้คิดว่า เป็นเป้าหมาย เป็นแรงจูงใจให้เข้ามาศึกษางานนี้ แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของ อ. สุกา ผมแบ่งเป็น 2 ช่วง

ช่วงแรก จากความคิดไปสู่การปฏิบัติ หรือรูปร่างสิ่งของทุกอย่าง วัตถุสิ่งของบางอย่าง มีความคิดอย่างถูกต้อง ย่อมดีกว่า

ในการอ่านงานของ อ. สุกา ทำให้เกิดความยากลำบากกว่า สิ่งอื่น ใช้เป็นคู่มือในการศึกษาอันมีอะไรร้าง โดยเฉพาะงานสำคัญ คือ หนังสือที่ชื่อว่า Capitalism ในคำนำหนังสือ Capitalism ซึ่งตีพิมพ์ พ.ศ. 2494 เป็นผลมาจากการบรรยายภาคฤดูร้อนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง สิ่งที่เป็นจุดสำคัญคือ ผู้เขียนใช้แหล่งอ้างอิงอะไรบ้าง ก็บอกว่าใช้เวลาศึกษา Das Capital ของคาร์ล มาร์กซ ถึง 9 ปี ด้วยตนเอง เมื่อเทียบกับมติของ อ. สุกากับการเป็นนักหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่า มีคนเข้าส่วนเกินลงถึงว่างเปล่า ประเด็นที่ข้ามไปคือ ไม่ได้ถามว่า การศึกษาทางอันนี้ศึกษามาจากไหน เล่ากันต่อ ๆ มา คือส่วนหนึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวต่างประเทศต้องมีหูตากว้างขวาง และมีโอกาสได้เป็นผู้สื่อข่าวสงคราม และได้อ่านหนังสือของจอห์น วัต ซึ่งเคยทำเป็นภาพยนตร์แล้ว ตอนหนึ่งคือ ไปเป็นทหารติดต่อกองเสรีไทยที่อินเดีย มีบันทึกสั้น ๆ ว่า ชีวิตของ อ. สุกา ช่วงนี้อ่านหนังสือทั้งวัน มีนักวิชาการบางท่านพยายามขอยืมหนังสือของ อ. สุกา เพื่อดูว่าอ่านหนังสืออะไรมาบ้าง สำหรับผมห่างไกลต่อสิ่งนี้มาก จึงสิ่งเหล่านี้เป็นการกำหนดแนวคิด

การศึกษาช่วง 9 ปี ผมไม่ทราบว่าเป็น 9 ปีช่วงไหนบ้าง ก็ต้องขอให้ผู้รู้ช่วย แต่ที่ออกมาชัด คือ ที่แสดงความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง เพราะเป็นการแสดงออกทางอักษรสาส์น บรรณาธิการคือ อ. สุกา เขียนไว้ชัดว่า ต้องการสาธตแสงไปในส่วนนี้ว่าหน้า

หนังสืออักษรสาส์นได้ระบุไว้ว่าสำหรับคนอ่านประเภทไหน ถ้าเป็นประเภทคนอ่านประเภทโลกย์ ก็ไม่ต้องมาอ่าน ผมขอใช้คำภาษาอังกฤษว่า Serious Reader เพราะฉะนั้น จะเห็นว่าคนเขียนเป็นประเภทใดบ้าง นี่ผมอ้างมาอีกที คุณทิวที่นั่งบนเวทีด้วยกันก็งัดได้อ่าน เพราะเคยร่วมทำกันมาแล้ว ผมออกไม่ได้ว่ามีเรื่องสนุกสนานแต่ไม่ใช่สำหรับ Serious Reader แค่นั้น

ในช่วง 2494 อ. สุกาได้รับเชิญไปบรรยายในหัวข้อ "ระบบเศรษฐกิจเปรียบเทียบ" โดยคนเชิญคือ คุณฉิม บัวอ่อน ในช่วงดังกล่าว ถ้าเราดูพัฒนาการการสนทนาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย ช่วงนี้มีดีมาก เพราะวิชาเศรษฐศาสตร์ห้ามสอน ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้นักศึกษาสมัยนั้นแสวงหาจากภายนอก

ในช่วงที่ 2 ผมก็นำเสนอโดยเลือกงานของ อ. สุกา Capitalism ช่วง (2494) และมาร์กซของจิตพิศุจน์อะไร ๆ (ปี 2519) ซึ่งทั้ง 2 ชิ้นเป็นคำบรรยายเป็นชิ้นเป็นอัน งานนี้ ผมถือว่าเป็นตัวแทนในความคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นอีกในหลาย ๆ คนของ Capitalism อ้างอิงมาจากมาร์กซ์ ซึ่ง Capitalism มี 3 เล่ม อาจารย์ได้กล่าวว่า นอกจากการศึกษาด้วยตนเองแล้ว ก็ยังมาจากอาจารย์ทางด้านนี้ 3 คน อาจารย์ท่านหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ด็อบน์ มีชีวิตในช่วงปี 1900-1972 ในปี 1922 เป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์อังกฤษ เรื่อยมาจนกระทั่งตาย ปี 1928 ด็อบน์ได้เขียนหนังสือเรื่อง Wage (ค่าจ้าง) ออกมา ปี 1937 เขียนหนังสือเศรษฐศาสตร์การเมือง และระบบทุนนิยม ก็คือ Political Economy and Capitalism ต่อมาอีก 9 ปี เขียนหนังสือวิเคราะห์ระบบ เศรษฐกิจชีวิตของอังกฤษ คือปี 1946 เขียนหนังสือชื่อ Study in development of Capitalism ถ้าเอาเวลา 9 ปี ตามที่กล่าวมาแล้วก็น่าจะเป็นหนังสือ 2 เล่มแรก แต่ก็ไม่สามารถค้นคว้าหนังสือนี้ได้ และคิดว่าคงไม่ใช่เล่มหลัง

เมื่อก่อนผมถามคุณ อ. สุกาที่สำคัญที่ค้นพบว่า ภูเขาที่จะไขลัทธิมาร์กซ์มี 2 ประการ ประการแรกคือ ปรัชญาโตละเล็กติก (วิชาวิธี-บ.ก.) และมูลค่าส่วนเกิน จากคุณภาณุได้พิมพ์ประเมินหนังสือไว้ว่า เมื่อเทียบกับปี 2494 ก็จะได้ว่าหนังสือ Capitalism เป็นความก้าวหน้าของไทยในยุคนี้ และสรุปว่าเป็นตำราเศรษฐศาสตร์ มาร์กซิสต์เล่มแรกของประเทศไทย นี่เป็นสิ่งที่คนเอ็งประเมิน แต่ท่าน อ. สุกาก็ยังถ่อมตัวว่า ท่านเป็นนักศึกษาลัทธิมาร์ก เท่านั้น

งานชิ้นที่ 2 ที่เป็นคำบรรยายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งกลุ่มเศรษฐธรรมจัดขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2518 สิ่งที่คุณอาจารย์ไปบรรยายคือกล่าวนำเสนอว่า ถ้าจะศึกษามาร์กซ์ด้วยตนเอง อาจารย์ได้ทำคู่มือไว้เล่มหนึ่งสำหรับผู้ต้องการ ศึกษา จากประสบการณ์ของท่านอาจารย์เอง อาจารย์ได้ใช้คำว่า "อ่านแบบคลำทาง หรืออ่านแบบลุยป่า" ก็ไม่ยอม ให้อ่านมาถึงหลังอ่านแบบคลำทางหรือลุยป่า

ในช่วง 2518 กระแสตื่นตัวทางการเมืองมีสูง ผู้คนเริ่มสนใจลัทธิมาร์กซ์ ปัญหาในช่วงนี้ที่สำรวจตลาด ซึ่งสอดคล้องกับการเมืองช่วงนั้น คือ เศรษฐศาสตร์สำนักเซียงไฮ้คือสำนักจีน ในขณะที่มีเศรษฐศาสตร์การเมืองของ โซเวียตอยู่บ้างประปราย

ท่าน อ. สุกา ต้องการให้ศึกษาลัทธิมาร์กซ์ไปทำไม ? ท่านให้ศึกษาว่าลัทธิมาร์กซ์เพื่อที่ตัวเองสามารถ วิพากษ์วิจารณ์หรือทำอะไรได้ แต่มีใช้ตกอยู่ในความครอบงำทางความคิดจากองค์กร ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับลักษณะปัจเจกชน หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีการตีพิมพ์งาน Capitalism เมื่อปี 2494 ซึ่งผมศึกษาจากพวกที่ทำวิทยานิพนธ์ เขาบอกว่าไม่ขบเลยว่ามีภาควิชาภาควิชาสังคมศาสตร์เลย กระแสมันใจว่ามีการวิพากษ์วิจารณ์หรือเปล่าในนักคิดร่วมสมัย

การไปบรรยายที่ธรรมศาสตร์ปี 2518 และก็ออกมาเป็นหนังสือชื่อ "มาร์กซ์จะใจชูอะไร ? อย่างไร ?" ก็คงมีเป้าหมายนี้อยู่

ถ้าจะประเมินจากงานทั้ง 2 เล่ม เราก็จะเห็นแนวความคิดที่ต่อเนื่อง แม้ว่า "มาร์กซ์จะใจชูอะไร ? อย่างไร ?" จะตีพิมพ์ปี 2519 ก็ตาม กรอบความคิด อาจารย์ก็ใช้กรอบเดียว คือ ให้อ่านเอง ซึ่งจะมองเห็นกระบวนการความคิดอันหนึ่งของท่านอาจารย์ จากการตอบจดหมายของเพื่อนชื่อ "พิชญ์ธร" ในหนังสือชื่อ "ดังสายใย ในมองฉม" จะเห็นได้ว่า อาจารย์ยังติดตามงานดังกล่าวตลอดมา

ในช่วงที่ท่านอาจารย์ถูกจับ 2495 อาจารย์ก็ไม่มีกิจกรรมทางด้านเศรษฐศาสตร์ ยกเว้นแต่ไปบรรยายที่ ธรรมศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง

งานชิ้นนำมาจัดลงในหนังสือ "คลังสายใยในเมืองชน" เมคิดว่าเป็นเกร็ดมากกว่าที่จะเป็นชิ้นเป็นอันที่จะจับต้องได้ แต่ก็คงดูได้ว่ากระแสน้ำความคิดของท่านอาจารย์สุภาได้ค้ำนามอย่างต่อเนื่อง

ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องยืนยันแก่อาจารย์สุภาได้ว่า การเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ดีต้องรู้อะไรบ้างของทุกสิ่ง และรู้อะไรบ้างของบางสิ่ง และพัฒนาไปไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง

ในท้ายที่สุด การประเมินผลงานของใครคนใดคนหนึ่ง ควรจะได้รับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ท่านอาจารย์ได้เสียชีวิตไปก่อน สิ่งหนึ่งที่ตกค้างกันมากในสังคมไทยก็คือ ใครเป็นลัทธิมาร์กซ์ที่แท้จริง ใครเป็นลัทธิมาร์กซ์ที่ปลอม ใครมีสายมาร์กซ์ชนุณ เมคิดว่าย. สุภา ไม่ได้สนใจเรื่องเหล่านี้มากนัก แต่อาจารย์คือนักลัทธิมาร์กซ์หรือนักศึกษาลัทธิมาร์กซ์ที่แท้จริงควรต้องสนใจและปฏิบัติด้วย และนำเอาแนวคิดภายในได้เจือปนไว้กับทฤษฎี การเคลื่อนไหวในแนวความคิด ถ้าประเมินจากทั้งหมด อาจารย์เป็นนักลัทธิมาร์กซ์ที่แท้จริง ดังที่ อ. สุลักษณ์ ได้ประเมินไว้ในขณะนาลัย

บทวนหนึ่งที่กล่าวต่อไป ในเอกสารหน้า 3-10, 3-11 ที่ลอกออกมาจากมาร์กซงใจพิสูจนอะไร อย่างไร ท่านอาจารย์บอกว่า มาร์กซงใจพิสูจนอะไรประเด็นดังนี้:

ประการแรก	มาร์กซงใจให้เห็นอะไรว่า ระบบทุนนิยมต้องทำลายตัวของมันเอง
ประการที่สอง	วาทกรรมของระบบทุนนิยมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เด็ดขาด
ประการที่สาม	มาร์กซต้องการจะพิสูจน์ว่าสถาบันเศรษฐกิจล้วนแต่มาจากความขัดแย้ง

ในสภาพปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ประเด็นต่าง ๆ ทั้ง 3 ประการ เกือบจะไม่เหลือแล้ว เพราะเมื่อดูจากประการที่ 2 ซึ่งเป็นสูตรสำเร็จของลัทธิมาร์กซ์แบบดั้งเดิม หรือประการที่ 1 ที่ว่า การทำลายระบบทุนนิยมต้องผ่านชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งในปัจจุบันประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมในระดับนี้ก็บอกว่า "ลาก่อนชนชั้นกรรมาชีพ"

เมไม่ทราบว่า เราคุ้นเคยกับตำราด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองลัทธิมาร์กซ์มากน้อยเพียงใด กรอบที่ใช้ตั้งแต่บทที่ 1-7 เป็นความรู้พื้นฐานหรือการบรรยายเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิก ของลัทธิมาร์กซ์ พอมาถึงบทที่ 8 ขึ้นผูกขาดและจักรวรรดินิยม เสนอได้พัฒนาต่อไป ขั้นสุดท้าย พัฒนาการของสังคมต้องเป็น Socialist ในยุคนี้สมัยนี้ อาจเห็นกระแสดังกล่าว

สังคมย่อมมีการพัฒนาต่อไป ผู้ที่สนใจความต่อเนื่องและการขาดตอนของเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างยาวนาน 2 ชิ้น คือ Capitalism และมาร์กซงใจจะพิสูจนอะไรอย่างไร ก็คงเป็นงานที่น่าจะอ่าน

ทวีป วรดิสิก:

จากข้อเขียนและคำพูดของ อ. กนกศักดิ์ ก็ให้ความกระจ่างพอสมควร ผมจะขอเพิ่มเติมบางอย่าง เพื่อประกอบข้อเขียนของ อ. กนกศักดิ์

ประการแรก คือ สถานการณ์สองเมืองไทยทั้งการเมืองและสังคม ในช่วงปี 2491,92 ที่อักษรสาสน์ถือกำเนิดขึ้นมา

ประกาศที่ 2 คือหนังสือ Capitalism ที่ อ. สุภาเขียนขึ้นว่าเป็นอย่างไร

ประกาศที่ 3 ความคิดต่อเนืองของความคิด อ. สุภา

ความจริงในตอนนั้นผมอายุ 17-18-19-20 ตอนนั้นสถานภาพทางการเมืองลี้ลับโดยประกาศทั้งปวง

ปี 2492 เกิดสถานการณ์ทั้งไทยและสากล ในเมืองไทยก็คือ เมื่อวันที่ 26 ภายหลังรัฐประหาร 8 พ.ย. 2490 ซึ่งคณะรัฐประหารได้สละมอบให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าเป็นหัวหน้ารัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากนั้นก็พยายามที่จะมีรัฐประหารอีกหลายครั้ง ซึ่งเป็นที่เบื่อหน่ายของประชาชนอย่างมาก ระดับความตื่นตัวของประชาชนไทยน้อยมากเมื่อเทียบกับปัจจุบัน

ผมจำได้ว่า เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน ผมรอดเมลิที่บางลำภู ก็ได้มีรถทหารคันหนึ่งแล่นมาช้า ๆ แล้วก็มีทหารหนุ่ม ๆ ไซโยกันมา แสดงว่าชื่นชมกับการยึดอำนาจเมื่อคืนมา แต่ว่าประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้สึกตื่นเต๊ะหรือสนใจอะไรเลย หลังจากนั้นก็มีบทฎ 1 ตุลาคม คณะนายทหารเสนาธิการจำนวนหนึ่งทำรัฐประหารและถูกจับกุม

ต่อมา 26 กุมภาพันธ์ ก็มีความพยายามยึดอำนาจที่เรียกว่ากบฏวังหลวงเกิดขึ้น หลังจากนั้นต้นเดือนมีนาคม ก็มีการจับตัวอดีตรัฐมนตรี 4 ท่านไปยิงทิ้งแถวบางเขน วันรุ่งขึ้น รัฐบาลก็แถลงการณ์ว่า ควบคุมเป็นผู้ต้องหา แล้วมีโจรจีนมลายูมาแย่งตัว คนทั้ง 4 ก็ถูกโจรจีนยิงตาย คนทั่วไปก็ไม่มีปฏิกิริยาเลย

ตอนนั้นผมเรียนกฎหมายอยู่ปี 1-2 ก็มองไม่เห็นว่ามีเมืองไทยจะมีอนาคตเป็นยังไง ต่อมาปี 2492 ก็มีหนังสือเล็ก ๆ แนะนำอักษรสาสน์ ผมก็สนใจ ซึ่งบอกรายละเอียดเป็นข้อความระบุว่า เป็นเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ วิชาการเมือง เศรษฐกิจต่าง ๆ ผมก็หาหนังสือมาอ่านได้ซัก 2 เล่ม ในสมัยนั้นก็มีคุณสมหมาย ศูนย์ตระกูล เขียนเรื่อง เศรษฐศาสตร์ อ. ดิเรก ชัยนาม ใช้นามปากกา รัชนี ท่านเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศและนักการทูต เขียนเรื่องเกี่ยวกับการทูต นายคำร่า ณ เมืองใต้ เขียนเรื่องข้อนำศึกษาทางการประพันธ์

มีข้อเขียนชิ้นหนึ่งของคุณวัฒนา พษ์มณี อดีตทูตไทย ประจำเวียตนามได้ ได้วิจารณ์สงครามกลางเมืองว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนชนะพรรคก๊กมินตั๋ง ว่า เป็นชัยชนะของโซเวียต ว่าลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังแผ่เข้ามาแล้ว เป็นการแผ่อิทธิพลของโซเวียต

ต่อมาผมมาที่โรงพิมพ์ ได้พบคุณสันต์ เทวรักษ์ นักประพันธ์อาวุโสรุ่นคุณหลาย สายประดิษฐ์ ซึ่งเป็นบรรณาธิการนิตยสารโบว์แดง ซึ่งคุณสันต์ บอกว่าคุณสุภา มาทำหนังสือพิมพ์อักษรสาสน์อยู่ในโรงพิมพ์นี้เหมือนกัน และชี้ให้คุณสันต์ก็แนะนำให้รู้จักกับคุณสุภา แล้วคุณสุภา ก็ชวนไปคุยที่บ้านที่กระท่อมปากเป่า ผมได้ถามถึงเรื่องสงครามกลางเมืองในจีนอะไรกัน คุณสุภาบอกว่า มีคนเขียนได้คุณวัฒนาแล้ว เขียนได้ดีมากจะลงฉบับหน้า แล้วผมก็ถามถึงเรื่องข้อนำศึกษาทางการประพันธ์ คุณสุภาบอกว่า มีคนเขียนได้มาอีกแล้ว คือ ข้อไม่นำศึกษาทางการประพันธ์

ในอักษรสาสน์เล่ม 3 มีเรื่องสงครามกลางเมืองในจีน ซึ่งมันเป็นข้อเขียนภาษาไทยชิ้นแรกที่ทำให้ผมเข้าใจเรื่องสงครามกลางเมืองในจีน ข้อเขียนชิ้นนี้เป็นของผู้ที่ใช้นามว่า "เสนาะ ธรรมเสถียร" ความจริงเขาเขียน

ธรรมศาสตร์รุ่นเดียวกับผม แต่ไม่ได้เรียนกฎหมาย จากการอ่านข้อเขียนของเสนาะ ธรรมเสถียร ทำให้ผมสนใจมาก และก็ตามคุณสุภาในเรื่องต่าง ๆ จนได้ว่าความว่าสงครามกลางเมืองจีน ควรจะศึกษาอะไรบ้าง แล้วก็โยงถึงมาร์กซิสต์ สมัยนี้ได้ยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว ไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ก็เกรงว่าโซเวียตจะใช้สิทธิยับยั้งในคณะมนตรีความมั่นคง จึงได้ยกเลิกกฎหมายนี้ และก็ยังมีเหตุผลอื่นประกอบด้วย จากการยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ทำให้องค์กรปฏิวัติที่เปิดเผยตัวขึ้น ออกหนังสือรายบักชือ นิตยสารมหาชน ซึ่งถือเป็นหนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้ายสมัยนั้น

ผมมาทราบตอนหลัง เมื่อผมรู้จักงานเขียนของมาร์กซ์ เองเกลส์ เลนิน แล้ว ว่าผู้แปล ๆ จากภาษาจีน โดยไม่มีความรู้ทางลัทธิมาร์กซ์ ข้อเขียนของผู้แปลพรคคอมมิวนิสต์จึงมาอ่านอย่างอิงถึงหนังสือของเองเกลส์ ใช้ว่า "จากหนังสือแอนตี้ อูลิโน" ผมงงมาก เพราะยังกับชื่อเมืองในอิตาลี แต่ภายหลังก็ทราบว่า เป็นแอนตี้ อูริงค์ คือ งานเขียนเรื่องสำคัญของเองเกลส์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่างานเผยแพร่ของลัทธิมาร์กซ์ค่อนข้างน้อยมาก คนที่จะสนใจ ถ้าไม่รู้จักภาษาอังกฤษหรือจีนก็ไม่มีทางเลย อันนี้เองที่อักษรศาสตร์มีบทบาทและมีความสำคัญขึ้นมาเป็นลำดับ

อักษรศาสตร์นอกมาตั้งแต่ปี 2492 แล้วมาหยุดเดือนตุลาคม 2495 ช่วงเวลา 4 ปีเศษ ที่ออกมา ได้มีการถ่ายทอดงานสำคัญ ๆ ที่ทำให้เข้าใจลัทธิมาร์กซ์ได้อย่างดี เป็นต้นว่า Dialectical Materialism ก็มีการถ่ายทอดมาเป็นไทย ในลักษณะการสรุปของสตาลิน ข้อเขียนชิ้นดีเป็นภาษาอังกฤษ คุณสุภามอบให้คุณสมัคร บุรวาต ซึ่งเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุด เพราะว่าเป็นผู้ถือคติในวิชาอภิวิทยา และมีงานเขียนงานแปลทางปรัชญามาก

อักษรศาสตร์เป็นหนังสือที่มีเป้าหมายใหญ่มาก ทุกคนก็เพิ่งเล็ง บางคนก็รับไม่ได้เลย ที่คุณสุภาพูดกับผม ช่วงต้นให้ตั้งบัญญัติขบวน ๆ ไปให้เข้ามา ก่อนจะเผยแพร่ว่าลัทธิมาร์กซ์คืออะไร มีลักษณะสำคัญอย่างไร ตั้งนี้จึงเชิญบัญญัติเป็นเสริยมมาเขียน เช่น นายดำรา ณ เมืองใต้, คุณสงหมาย ฮุนตระกูล, วัฒนา พงษ์มณี

เมื่ออักษรศาสตร์เริ่มลงลักษณะสำคัญของลัทธิมาร์กซ์หลาย ๆ เรื่องเข้า ท่านเหล่านี้ค่อย ๆ ถอยออกไป ไม่เขียนอีกเลย พอถึงปี 2494 คุณฉิน บัวอ่อน ไปเชิญคุณสุภาบรรยายเรื่องเศรษฐศาสตร์นั้น มีปัญหาที่ว่า ตอนนั้นผมก็รู้จักกับคุณฉิน เขาเรียนคณะเศรษฐศาสตร์สนใจวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นพิเศษ เขาเป็นคณบดีของเสนาะ คือ จักรพรรดินิยม : ชั้นสูงสุดของพัฒนาการทุนนิยม ลงในหนังสือที่นักศึกษาจัดทำในธรรมศาสตร์ แล้วก็เชิญคณะนักเขียนทุกท่านในอักษรศาสตร์ด้วย โดยคุณสุภาบรรยายเรื่องเศรษฐศาสตร์ คุณทูลลาบ สายประดิษฐ์บรรยายเรื่องวิชาการเมือง คุณสมัคร บุรวาต บรรยายเรื่องปรัชญา เป็นต้น

คำบรรยายเหล่านี้ ต่อมาก็เป็น Capitalism ในช่วงนั้นคุณสุภาป่วยเป็น T B ผมทราบว่า มีนักบัญชีที่มีฐานะดีคนหนึ่งสนใจงานเขียน ของคุณสุภา คุณทูลลาบ สายประดิษฐ์ ท่านฉิน ขณะนั้นเป็นผู้จัดการโรงพิมพ์รุ่งนคร เมื่อคุณสุภาเอาอักษรศาสตร์ไปพิมพ์ก็รู้จักชอบชอบกัน นักธุรกิจท่านฉินก็ช่วยเหลือคุณสุภาในเรื่องค่าใช้จ่ายรักษาวันโรค และเสนอให้ทุนจัดพิมพ์ Capitalism ขึ้นเป็นเล่มด้วย โดยไม่หวังผลตอบแทนเลย ที่คุณสุภาถามผมว่า รู้จักนักธุรกิจคนฉินนี้ ผมก็ตอบว่าไม่รู้จัก แต่เคยได้ยินชื่อมานาน เพราะผมเรียนธรรมศาสตร์ก็มีนักบัญชีอยู่ ซึ่งถ้าเขียนดูงูไม่มีสตางค์ก็ไปยิงสตางค์ มีธรรมศาสตร์รุ่นหนึ่งเล่าให้นักธุรกิจคนฉินฟังว่า ผมเป็นนักปลุกพระตะต๋วย ซึ่งสมัยนั้นง่ายมากต่อการเป็นผู้ต้องหาในคดีกบฏ เมื่อธรรมศาสตร์อาวุโสผู้ฉินถามผม นักธุรกิจผู้ฉินก็ได้ว่า อานแต่บทกลอนมาไม่เห็นว่าจะบ้า

อะไรเลย เมื่ารู้สึกมีความประทับใจด้านดี ก็ถามชื่อ คุณสุภาก็บอกให้ นักธุรกิจท่านนั้นคือคุณบุญ โรจนเสถียร และเท่าที่ผมทราบจากคุณสุภาก็ได้ความว่าได้พบกับคุณสุภาและคุณทูลลาบ สายประดิษฐ์ เสมอ

ในการบรรยาย Capitalism แล้วนำมาเขียนขึ้นเป็นเล่มมี ก็มีปัญหา คือว่าช่วงเวลา 9 ปี ที่ศึกษา Des Capital ของมาร์กซ เป็นช่วงไหน ผมไม่แน่ใจว่าจะเป็นช่วงที่คุณสุภามาทำหนังสือพิมพ์สยามนิกร ซึ่งประมาณปี 2480 ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง งานของตัวเองเกลี้ยงไม่มีใครรู้จักเลย และหาอ่านไม่ได้เลย ที่พอจะหาได้ก็เป็นของทรอตสกี และที่คุณสุภาศึกษามากก็คือสังคมนิยมของเฟเบียนของอังกฤษ อาจจะมีหนังสือซึ่งอาจเป็น Capital ด้วย แต่ไม่แน่ใจ ที่คุณสุภาศึกษามากก็ตอนเข้ารับราชการเป็นเพรส อาตาเข้า ประจำสถานทูตไทย ณ กรุงมอสโก และก็ได้ศึกษา Capital ของมาร์กซจาก School ของพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส คือ เมื่อคุณสุภาย้ายจากสถานทูตไทยในมอสโก มาประจำฝรั่งเศส ก็ได้อยู่ในคณะสมศาว แล้วคุณสุภาก็ได้ศึกษาเอง แต่ผมเข้าใจว่าคุณสุภามีพื้นฐานการศึกษานี้มาก่อนแล้ว

เมื่อประจำที่ไซเบียงที่คุณสุภาสนใจมาก ถึงกับจ้างอาจารย์รัสเซียมาสอนภาษารัสเซียให้ ซึ่งคุณสุภาพออ่านได้แล้วก็นำอยู่ปารีส เมื่อคุณสุภามาทำอักษรสาส์น ก็บรรลุขั้นหนึ่ง ซึ่งไทยเรียกวุฒิภาวะ คือมีความเข้าใจกระจ่าง และหนังสือทางลัทธิมาร์กซต่างประเทศนั้น เล่มไหนกระจ่าง เล่มไหนมืดเบือน

ในการเขียน Capitalism ที่ อ. กนกศักดิ์ได้กล่าวแล้วว่า อ. สุภาได้ค้นคว้าจากหนังสือต่าง ๆ ผมคิดว่ายังมีอีกเล่มหนึ่ง คือ American Democracy ของ ศาสตราจารย์อัลลิสก์ ซึ่งเป็นประธานพรรคแรงงานของอังกฤษ กล่าวถึงประชาธิปไตยต่าง ๆ ผมคิดว่าหนังสือเล่มนี้เป็นพื้นฐานการเขียน Capitalism เหมือนกัน

การเผยแพร่ความรู้ลัทธิมาร์กซในเมืองไทยไม่มีเลย อย่างสำนักพิมพ์จินดาพาน ก็มีหนังสือออกมาเล่มเล็ก ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคู่มือปฏิบัติงานพรรคคอมมิวนิสต์จีนมากกว่า แล้วก็ข้อเขียนของเหมา เจ๋อตุง 2-3 เล่ม แต่เรื่องเกี่ยวกับลัทธิมาร์กซโดยตรงไม่มีเลย

